

De deputatie stelde zich onder de hoede van het korps. Onder het spelen van de muziek reed de deputatie in de met vier paarden bespannen rijtuiggen door de stad, waar allerwege de vlaggen wapperden, en den leden der deputatie boquetten en kransen werden aangeboden.

Op het Raadhuis werd de stoet ontvangen door den burgemeester en de raadsleden, benevers door de hoofdofficieren en hunne adjudanten en militie-commissaris, enz.

De burgemeester hield een hartelijke toespraak, waarin hij o. a. de hoop uitsprak, dat de Hollandsche taal in Afrika mocht bewaard blijven, en dat de Transvalers voortaan hunne jongelingen naar Nederland zouden zenden om daar te studeeren aan eene der Universiteiten.

De heer Kruger deed in zijn antwoord weder uitkomen hoe getroffen hij was dat zij overal in Nederland zooveel bewijzen van sympathie hadden ontmoet. Ook hij hoopte dat er middelen zouden worden gevonden om de Transvalers in Nederland te doen studeeren.

Met luid applaus werden de toespraken beantwoord.

Overal wapperden vlaggen. De scholen hielden vacantie; de fabrieken stonden stil. Er was veel geestdrift.

Na afloop van het dejeuner trok de stoet, voorafgegaan door de eerewacht der studenten te paard, met de deputatie naar de Senaatskamer, waar professor Doijer, rector magnificus, hen welkom heette. Hij haalde den brief aan van Erins Willem, op wiens beeltenis hij wees, geschreven 28 Dec. 1574, waarin den wensch geuit werd, dat de Universiteit eene "aanpaling" der provinciën zou zijn. Hij hoopte, dat, al was ze ook door 't water van Afrika gescheiden, zij de band zou wezen tot verbroedering.

De heer du Toit antwoordde. Hij gevoelde zich klein op dien heiligen grond, waar zooveel geleerde personen waren en zooveel beroemde beeldtenissen aan den wand prijken; toch meende hij professoren met den naam "mannen broeders!" te mogen aanspreken. Hij schetste wat in het hart der deputatie bij 't opgaan van den trap was omgegaan. Vele Zuid Afrikaners waren daar gevormd. Thans studeerden nog 120 in Europa. Hij hoopte dat ze in grooten getale in 't vervolg in Nederland zouden komen, waardoor de band die tusschen Transvaal en het oude moederland bestaat, nauwer aangehaald zal worden.

Hij wees er op, dat de deputatie gelukkig was de gast te zijn van studenten der oudste Nederl. universiteit, die zich zoo waardig van hunne taak kwijten.

In het gebouw van het Nut werden de heeren door Prof. Acqwoy toegesproken.

De heer du Toit was 't ook hier weder die antwoordde en zijn dankbaarheid te kennen gaf voor de uit Nederland naar Transvaal gezonden boekwerken.

Aan de Kweekschool voor de zeevaart paradeerden de jongens in de mast, en begroette een menigte belangstellenden de gezanten met luide hoera's.

Generaal Smit sprak hier de jongens toe, en wekte ze op om steeds in gevaren moedig en dapper te zijn. De Staats-president waarschuwde de jongens, want, zeide hij, de generaal is nog al lastig, hij gebruikt alleen uitstekende schutters en geeft maar één kogel voor twee vijanden.

Te zeven ure werd de Deputatie in de Societeit *Minerva* een diner aangeboden, na afloop waarvan zij door een optocht met fakkellicht naar 't station geleid werden, waar zij afscheid namen van de oude academiestad, wier burgeren met zooveel hartelijkheid hen hadden begroet

Op Vrijdag, 14 Maart, vond de schietwedstrijd plaats, tot welker bijwoning de deputatie was uitgenoodigd. Wegens de vele bezigheden konden President Kruger en Ds. du Toit daar niet tegenwoordig wezen.

Aan het stoomboottochtje naar het Tolhuis namen alleen generaal Smit en secretaris Eloff deel.

Er waren honderden menschen op de kaden en bruggen : President Kruger en Ds du Toit stonden op het balkon toen de boot afvoer, en terwijl zij der menigte hun groet brachten, juichte men hen van de boot en den wal uitbundig toe. 't Was een aardig en vroolijk tooneel, beschenen door een heerlijke lentezon.

Langs den geheelen weg stonden overal velen langs de wallen geschaard, en de generaal die zoo fier zijn hoofd tegenover de Engelschen hoog hield, was ditmaal wel genoodzaakt met de overige passagiers onder de Amsterdamsche bruggen te bukken. De boot met den Transvaalschen generaal ging door de brug door. Amsterdam zal wel voor de Transvaal over de brug komen.

Hoogst aangenaam en gezellig was het verblijf aan boord, waar de muziek vroolijke melodiën deed hooren. In het Oosterdok scheen men aan de *Wassenaer* te laat te bemerken, wie er aan boord was van het kleine havenbootje. maar aan boord van het schip *Slamat* begreep men 't wel degelijk, want daar werd met de vlag gesalueerd. Ook op het wachtschip bemerkte men wat er gaande was, want de jongens hieven een driewerf hoezee aan. Van de boot werd dit eerbetoon met hoedengewuif, het Wilhelmus en het Transvaalsche volkslied beantwoord, en toen het gezelschap de sluis

uitstoomde onder het klinken der tonen van dat volkslied, stoomde een Engelsche boot, met de Engelsche vlag aan den achterstevan, binnen.

Men voer langs de Handelskade en het Koninginnedok—waar met de vlag werd gesalueerd—naar het tolhuis.

In den tuin werd de regelingscommissie voor den wedstrijd en de ontvangstcommissie gegroeped en den hoogen gast en zija secretaris gephotographeerd, waarna in de zaal de eerevoorzitter voor den wedstrijd (die van *Claudius Civilis, Bericht en Neerlands Burgerwacht* uitgaat) Ds. Schunbart, van Utrecht, generaal Smit verwelkomde. De generaal antwoordde kortelijk; prof. Gunning, voorzitter der ontvangstcommissie, voegde er een woord van dank aan toe, en vervolgens werd in een bovenzaal de eerewijn aangeboden. Daar waren ook de zeer fraaie voorwerpen uitgesteld, die tot prijzen voor den schietwedstrijd zijn bestemd.

Teruggekeerd naar de boot werden den generaal Smit buiten het schietlokaal door den heer Timmer twee oud-strijders voorgesteld, die in hun jongelingsjaren ter verdediging van het vaderland waren nitgetrokken en tot belooning daarvoor met het eeremetaal zijn be'ooned geworden. De generaal sprak hen in kernachtige woerden toe, stelde hun moed en vaderlandsliefde op hoogen prijs, en drukte hen de hand als broeders.

Hierop werd de boot weer betreden en men vertrok naar het schietterrein onder Buiksloot.

Hier stonden de schutters in rijen geschaard om den generaal te ontvangen. In den wedstrijd, waaraan levendig deel genomen werd, toonde ook de generaal een proeve van zija kunst, het derde schot was reeds een roos.

Te ruim 4 uren verliet de generaal de schietbaan en onderhield zich nog eenigen tijd met het bestuur, waarbij menig hartelijk woord werd gesproken, als bewijs van de innige verwantschap, welke tusschen Nederland en Transvaal bestaat. De generaal verklaarde onder het afscheid nemen, dat deze dag voor hem onvergetelijk zou zija; hij was van zija vroegste jeugd af schutter geweest en hoopte met het wapen in de hand zija einde te vinden. Nederland wenschte hij tal van kloeke scherpshutters to, als hij hier mocht aantreffen.

Door den president van *Claudius Civilis*, den heer Brigg, werd als aandenken aan de Nederlandsche scherpshutters den generaal een zilveren medaille aangeboden, die, naar hij hoopte, zou dienen als zinnebeeld van innige broederschap van een en hetzelfde volk, dat goed en bloed ten allen tijde veil had voor oprechte vaderlandsliefde en ware vrijheid. De

generaal beloofde dit kleinood aan zijn volk te zullen toonen en het als een symbool van de hoogste waarde te behouden.

Eindelijk was het tijd voor den terugtocht. De boot stoomde van het Tolhuis door het IJ, Oosterdok, Oudeschans, Zwanenburgwal naar het Hotel De Doelen. Sonneman's kapel deed zich gedurende den tocht hooren. Van menig schip werd met de vlag gesalueerd. Duizenden en duizenden bewogen zich op de kaden en grachten. Aan de hoera's was geen einde totdat allen van boord waren gestapt.

HET BEZOK TE UTRECHT.

Op Zaterdag, 15 Maart, vertrok de Deputatie des morgens omstreeks 11 ure van Amsterdam met de Rijnspeer naar Utrecht, om die grijze bisschopsstad mede een bezoek te brengen.

Aan het station stonden de studenten met hunne banieren, de leerlingen van het gymnasium, de studentenweerbaarheid in uniform, verschillende weerbaarheidsverenigingen, de muziek der stedelijke schutterij, enz, enz.

Te ongeveer half twaalf kwam de trein aan en werden de gezanten door Prof. de Louter ontvangen en aan de leden van de commissiën van ontvangst voorgesteld. Vervolgens sprak generaal Bel de aangekomenen een woord van welkom toe, en noodigde hij hen uit, mede te gaan naar het stadhuis. Door de leerlingen van 't gymnasium werd een fraaien bloemkrans aangeboden en daarop ging men naar 't Raadhuis, waar de burgemeester, de heer Boer, een hartelijk woord sprak. Hij heette hen welkom in de stad van de Unie, die door de herinnering aan schoone en kloeke daden van het voorgeslacht was gewijd. Welkom ook in de stad waar voor het onderwijs zoo veel werd gedaan, maar ook welkom in de stad, waar het eerst en het levendigst het Nederlandsche hart had geklopt voor de Transvaal.

Met een kort woord dankte de heer Kruger voor de hartelijke ontvangst.

Na het gebruik van den eerewijn ging men naar de Universiteit, waar de pedellen met de staven aan de deur stonden, de Prof. Valetton, Donders en Dibbits de heeren opwachten, en Prof. Valetton in een schoon woord hulde bracht aan de hooge gasten. Hij hoopte dat dit bezoek voor Transvaal vruchten mocht dragen en wenschte den gezanten toe onder hooger en zegen hun weg te vervolgen. Hier was het de heer du Toit die een schoon woord als antwoord op de bewijzen van sympathie sprak. Als mannenbroeders, sprak hij de Utrechtsche hoogleeraren aan, en wees er op, dat, toen Lei-

den bezocht werd even als nu Utrecht, de zon haar heldere stralen op het pad der Transvalers had geworpen. Moge het een profetie zijn, dat uit Holland een lichtstraal op Zuid Afrika vallen zal.

Na er op gewezen te hebben, dat der Transvaleren strijd nog niet geëindigd was maar werd voortgezet op 't gebied van onderwijs, taal en handel, eindigde hij met den wensch, dat de vele Zuid Afrikaansche studenten, die nu aan de andere zijde van 't Kanaal studeeren, in Nederland mochten worden opgeleid tot nuttige leden der Zuid Afrikaansche Republiek.

Nadat de verschillende merkwaardigheden waren bezichtigd, en 't standbeeld van Graaf Jan van Nassau een bezoek was gebracht, reed men naar de studenten-societeit, waar in de schoon versierde zaal de afgezanten werden begroet door de studenten, namens welke de heer Van de Poll, rector van de senaat, een opwekkend woord sprak.

Bij het aanbieden der champagne verkoos de Staatspresident een glas water te gebruiken, en vroeg hij den heer du Toit de rede van den rector te beantwoorden, wat hij deed.

Van hier ging de weg naar de Jacobi-kerk, waar de heer van Weede van Dijkveld de gezanten ontving. Onder het spelen van het orgel werden hier de bezienswaardigheden in oogenschouw genomen en wel voldaan keerden de gezanten uit de kerk terug, om hun tocht verder voort te zetten naar het physiologisch laboratorium, waar de hoogleeraren Donders en Engelman, benevens vele studenten, aanwezig waren.

Hier werden eenige proeven genomen, en o. a. afdrukken gemaakt van de handen der gezanten, welke afdrukken als een herinnering aan het bezoek zullen worden bewaard. Van hier ging de tocht naar den Commissaris des Konings, waar de ontvangst luisterrijk was. Nog werd een vluchtig bezoek aan de veeartsenijschool gebracht, waarna de receptie in Tivoli een aanvang nam. De receptie was zeer druk bezocht. Het is ondoenlijk alles er van te verhalen. Genoeg zij het te vermelden, dat de heer Wolbers het woord voerde voor de blinden-werkinrichting en voor het militaire tehuis. Dr. A. W. Bronsveld sprak namens de afdeeling Utrecht van *Patrimonium* een recht hartelijk woord, dat met een handdruk bezegeld werd.

De meisjes van de hoogere burgerschool brachten een bloemkrans, waarmede president Kruger zeer was ingenomen en waaruit hij aanleiding nam, om een hartelijk woord over de Transvaalsche vrouwen en meisjes te zeggen.

Een deputatie uit de scherpschuttersvereeniging de *Zwijger* bood generaal Smit het eere-lidmaatschap der vereeniging

aan. Het dochtertje van Prof. de Lonter kwam daarna ook haar hulde brengen aan de hooge gasten, en met de kleine handen bood zij generaal Smit een doos aan, waarin een pop lag, voor het dochtertje van den generaal bestemd. 't Is onnoodig te zeggen met hoeveel ingenomenheid dit geschenk werd aanvaard.

Spoedig sloeg de stensure, en aan het schitterende diner zaten ongeveer 80 personen aan. We gaan den reeks van heildronken met stilzwijgen voorbij, alleenlijk geven we uit een toespraak van generaal Smit eene aanhaling, die we aan het *Utr. Dagblad* danken.

Na te hebben aangetoond dat in Transvaal meer helden van den Spitskop waren dan hij alleen, en dat ieder Transvaler voor zijn land strijdt, zeide hij :

“ Wij hebben nie medaljes nie en ook nie uniformen. Wij veg nie voor medaljes, maar voor onze land en die daarvoor veg wordt beloond met den dank der natie, en dat is ons genoeg.”

Reeds vroeg vertrokken de gasten, die te Amsterdam aangekomen, zich onmiddelijk naar het huis van den burgemeester begaven, waar eene receptie werd gehouden, en verschillende autoriteiten tegenwoordig waren.

Op Zondag morgen, 16 Maart, woonden de gezanten de godsdienstoefening, onder leiding van Ds. Krayenbelt, bij in de N. Z. Kapel, en in den namiddag bezocht de heer du Toit de Zondagschool in de Elandstraat, van welk bezoek ons 't volgende gemeld wordt door de *Standaard* :—

Een ware feestdag was de “ Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid,” Zondag 16 Maart bereid ; een feestdag, welke niet licht door haar zal worden vergeten.

De wensch van den voorzitter dier vereeniging, dat een der leden der Transvaalsche Deputatie ook eens de Zondagschool in de Elandstraat zou bezoeken, werd door de komst van Ds. du Toit op waardige wijze vervuld.

Aangezien het Bestuur der Vereeniging op dit bezoek was voorbereid, waren enkele toebereidselen gemaakt, die de ontvangst een des te hartelijker karakter gaven. Door den heer T. M. Looman werden tegen 2 uur de Bestuurders der Vereeniging die den geachten afgevaardigde opwachtten, den heer du Toit op de bestuurskamer voorgesteld, vanwaar genoemde heeren den heer du Toit de groote zaal binnenleidden waar een 600tal Zondagsschoolleerlingen met hunne onderwijzers en onderwijzeressen, benevens een tal belangstellende vrienden, Z.Eerw. met innige dankbaarheid begroetten.

Het kinderzangkoor der Vereeniging zong bij het binnengaan

komen der zaal het Transvaalsche volkslied en met een hartelijk woord van welkomst opende de voorzitter dit buitengewoon feestelijk zamenzijn; al mocht het zeker "eene groote teleurstelling" heeten den heer Kruger hier te missen, op wiens komst men niet zonder reden had gehoopt. Ten gevolge van buitengewone vermoedens had de hooggeachte president van zijn voornemen om de Zondagsschool te bezoeken, moeten afzien.

Na gebed van den heer Looman bekwam Ds. du Toit het woord, die ongeveer een uur tot de groote kinderschaar wist te spreken, niet zoozeer als leeraar, dan wel als onderwijzer en als kindervriend. Waarlijk—de onderwijzers en onderwijzeressen, wij durven dit zonder *eenigen* schroom beweren—hebben *hier* geleerd, hoe men onderwijzen moet. Met zeldzame tact behandelde de begaafde spreker op vertellende en vragende wijze de geschiedenis van den 12jarigen Jezus in den tempel, en sprak verder over de betrekking waarin onze Heiland tijdens zijne emwandeling op aarde tot de kinderen stond.

In de *Christelijke Familiekring* zal van deze openbare les (kinderpreek is het woord niet) een breedvoerig verslag worden gegeven.

"Vergeet, bid ik u," aldus eindigde spreker, "vergeet de Transvaal, vergeet de Transvaalsche Deputatie, vergeet mij, maar vergeet nooit, dat gij lammeren van den Heere Jezus zijt en wat het zegt, "*derzulken* is het Koninkrijk Gods." Vergeet dit nooit!"

Onbeschrijfelijk was bij klein en groot de indruk van het gesprokene, waarvan wij hier met het oog op de noodige plaatsruimte geen woord meer mogen zeggen.

De heer Looman was dan ook voorzeker *aller* tolk, toen hij den waardigen "schoolopziener van Transvaal" aldus aansprak: "Dank voor uw woord en de wijze, waarop ge hebt gesproken, ook voor den wensch door u geuit. Slechts één opmerking, vergeef het den kinderen, dat zij ook Transvaal niet vergeten, "Oom Paul" niet vergeten, den "Vechtgeneraal" niet vergeten, en "Ds. du Toit" niet vergeten; neen! neen! uw land vergeten, dat kunnen wij niet meer!"

Het "Wilhelmus" en "Wien Neerlandsch bloed" werd nog door het zangkoor gezongen, waarna nog eenmaal Ds. du Toit opstond, om nu tot aller groote verrassing op verzoek van den voorzitter nog iets te vertellen van Transvaal.

"Jongens," vroeg spreker, "waar wilt ge dat ik u iets van vertel; van de dapperheid der Transvaalsche kinderen, van hunne godsvrucht, of van hunne leerzaamheid?"

Een luid gelach ging bij alle volwassenen op toen de kin-

deren als uit één mond en tot groote schik van Ds. du Toit antwoordden: "Van hun dapperheid, dominé."

Van elk dezer drie deugden gaf spreker thans één voorbeeld.

Een Engelsch officier met 25 soldaten bij zich, was het tijdens den laatsten krijg om Abel Erasmus, een Transvaalsch opperhoofd, te doen. Met zijn 25tal mannen verdwaald, ontmoet hij op een eenzamen weg een 12jarigen boerenjongen bij een mierenhoop gezeten, en een schietgeweer bij zich, wien hij naar den wog vraagt naar Lijdenburg. "Wat moet ge daar doen," vroeg de jongen. "Wij moeten Abel Erasmus gaan vangen."

"Zoo, en hoeveel mannea hebt ge wel bij u?"

"Vijf en twintig."

"Zoo, dat is te weinig, ga maar naar Pretoria en haal er nog vijf en twintig bij!"

"Kom, zooveel?"

"Wel," was het laatste antwoord van den moedigen knaap, "tel van die 25 mannen er maar vast 10 voor mij af!"

Dat dit verhaal in den smaak van onze jongens viel heeft geen betoog.

Als een bewijs van godsvrucht deelde spreker een voorbeeld mede van een zevenjarig kind, dat zijn moeder troostte, toen haar man in het gevecht was.

"U moet niet weenen," sprak het kind, "pa is niet dood en zal niet sterven; in het veld bij het vee heb ik gebeden," en de Heere heeft getoond een hoorder der gebeden te zijn. Leerzaam mocht spreker de Transvaalsche jeugd evenzeer noemen. De president, de heer Kruger, had Ds. du Toit opgedragen, bij het bezoeken der scholen in Transvaal de jeugd toch vooral in te prenten, dat zij zorg zou dragen niet den schandnaam van "lafhartig" en "dom" te moeten dragen. "Lafhartig" waren de Transvaalsche boeren niet, dat is duidelijk gebleken. De Heere heeft hen gesterkt. "Dom" mogen zij ook niet zijn. Daarom moet er worden geleerd, en goed geleerd ook, en dit *doen* onze Transvaalsche jongens.

Nog eens nam de heer Looman het woord, om uit naam van Bestuur, leden en kinderen den heer du Toit voor zijn lessen en verhalen dank te zeggen.

"Gij hebt getoond," aldus eindigde de voorzitter, "leeraar en opziener te zijn. Wij vergeten u niet."

Het jaarboekje van 1884 der vereeniging, in rood leder gebonden en verguld op snede, werd den geachten leeraar door den voorzitter overhandigd, benevens een dito voor den Staatspresident, den heer Kruger.

Na gebod en het zingen van Ps. 121: 4, dat door allen

staande werd aangeheven, werd, op verzoek van den voorzitter, de zegen door Ds. du Toit uitgesproken.

Treffend was het te zien hoe, bij het verlaten der zaal, Z^{eerw.} een tal van uitgestoken handen hartelijk drukte en te hooren het hartelijk woord op de bestuurskamer tot onderwijzers, bestuursleden en inzonderheid tot den heer Looman gericht.

Allen hadden genoten, volop genoten en hebben gewis ook te huis den Heer nog eens hartelijk gedankt voor deze onvergetelijke ure.

HET BEZOEK TE ROTTERDAM

vondt plaats op Maandag 17 Maart. De *N. R. Courant* meldt ons het volgende:—

Het weder was overheerlijk en in de Stad waren alle wege vlaggen uit de huizen uitgestoken.

Reeds lang voor dat de deputatie aan het station Delftsche Poort zou aankomen (1. u. 39), was het station door eene menigte menschen als ingesloten.

Toen de trein aankwam, hief de muziek het Transvaalsche volkslied aan. Een luid hoerah, aangeheven door de velen aan wie een plaatsje op het perron was toegestaan, weerklonk, toen Krüger, met ontblootte hoofde, den waggon verliet, vergezeld door generaal Smit. Tot aller leedwezen was de heer du Toit, in het belang van het afdoen van gewichtige zaken, in de noodzakelijkheid geweest achter te blijven. Tot het verder gevolg van den heer Krüger behoorde de heer Beelaerts van Blokland.

De muziek liet nu het Nederlandsche volkslied volgen.

De burgermeester, mnr. S. A. Vening Meinesz, voorzitter van het Comité van uitvoering, trad op den heer Kruger toe, begroette hem en stelde hem aan de andere heeren voor.

Onmiddelijk daarna begaf men zich, terwijl de muziek andermaal het Transvaalsche volkslied speelde, door de wachtkamer naar buiten, reeds in de vestibule door gejuich begroet, dat luider en luider werd, toen Kruger naar buiten trad en met den burgermeester in het voorste open rijtuig plaats nam. Al de overigen stegen in, en toen ging het in den draf langs den Stationweg, langs den Goudschen singel, steeds door eene dichte haag van belangstellenden, die het aan blijken van instemming niet lieten ontbreken.

Bij de Goudsche brug, schuins tegenover het gereformeerde Burgerweeshuis, wachtte den stoet eene verrassing. Een aantal weesmeisjes had daar op het trottoir post gevat en riep den Transvalers het welkom toe, door achtereenvolgens hun volkslied en dat van Nederland te zingen, terwijl drie der

kleinsten, der Deputatie bouquets aanboden. Het was aandoenlijk en miste dan ook niet, indruk te maken.

Toen werd de tocht voortgezet langs de Oosterkade naar de Boompjes, waar de heeren in het Bath-Hotel hun intrek namen, en van een déjeuner, gebruik maakten.

De volksmenigte hield voor het hotel stand tot dat de stoet zich tegen 1½ ure opnieuw in beweging stelde om zich naar de Grootte kerk te begeven.

Het kerkgebouw leverde tegen dien tijd een imposant gezicht op.

De zitplaatsen van het geheele bovendeel, van het orgel tot aan geene zijde van den kansel, waren ingenomen door een 500 tal leerlingen der hoogste klassen van de zes Protestantsche diaconie-scholen. Het benedengedeelte, achter het hek, was bezet door de bevolking van het gereformeerd Burgerweeshuis. Tusschen die twee groepen in hadden de kerkelijke en andere autoriteiten met hunne dames plaats genomen, terwijl langs het prachtig koperen hek twee rijen zetels de aankomenden wachtten. Fraaije fauteuils waren voor de hooge gasten bestemd. De bodem was met tapijten bedekt.

Het orgel liet zijne toonen zacht en statig langs de kerkwanden ruischen, en hief het Transvaalsche volkslied aan, toen het gejuich daarbuiten de komst der Deputatie aankondigde.

Twee der heeren geleidden den heer Kruger het kerkportaal binnen, waar de heer Verweij, door den burgermeester aan den heer Kruger werd voorgesteld, die daarop hem en al de overigen naar hunne zitplaatsen geleidde. Zes kleine wees meisjes bestrooiden het pad van Kruger met bloemen en deden het met eene bevalligheid, die algemeen den aandacht trok.

Na een kort oogenblik van rust verhief zich de heer Verweij en sprak ongeveer het volgende:

Mijnheer de Staatspresident en verdere leden der Transvaalsche Deputatie!

“Mij is opgedragen u te begroeten aan deze plaats.

“Gij zult geen uitvoerige rede verwachten, waarin ik uwen lof en roem zou vermelden en van uwe daden spreken, reeds in deze dagen zoo vele malen door u vernomen.

“Vergun mij slechts een kort woord.

“Dit schoone kerkgebouw met zijne paalgraven is de trots van ons, kerkmeestoren, de glorie der Gemeente. Na langen tijd in diep verval te hebben verkeerd, mocht het hun gelukken, met krachtige hulp uit de Gemeente, het weder in den schoonen oorspronkelijken toestand te herstellen, zoodat het door bevoegde kunstrechtters een der schoonste kerkgebouwen van Nederland mag genoemd worden.

“Elk bezoek er van, door inwoner of vreemdeling gebracht, is ons eene vrenge en eer. Wij zijn defceestcommissie dankbaar die u naar deze plaats heeft gebracht, en u, die deze leidslieden hebben willen volgen.

“Welkom hier, gij edele mannen, en als ge dan blik op dit schoone gebouw, dan gelooven wij dat enkele oogeblikken van kunstgenet door u zullen worden gemaakt. Doch ik bedrieg mij niet als ik geloof dat heoger's, reiner genot, door u zal worden genoten.

“Dit is het huis des gebeds. Hier vereenigen zich uwe geloofsgenoten. Hier klinkt het nederig lied, hier hoort men smeekgebeden van arm en rijk. Hier is de oude Bijbel de bron troost en moed en hope, waaruit arme zondaars het evangelie der verlossing hooren.

“Als dan uw oog zich vermeit in die schoone vormen en lijnen, als die krachtige pilaren, die spitsbogen, het omhoog voeren, dan gaat uwe gedachte verder dan die tempelbogen, uw hart verheft zich boven het stargewelf naar 't ongenaakbaar licht, waar de Oneindige zija zetel heeft gesticht en het lot van volken en vorsten regelt. De kleinsten, ons volk en uw volk, hebben het ondervonden!

“En als gij dan straks bij de paalgraven onzer helden staat, die streden met geloof aan God voor vrijheid en recht, die uw steun en staf was in den worstelstrijd voor vrijheid, recht en eigendom, dan zult gij gesterkt worden blijmoedig voort te gaan op uwen weg, in het vertrouwen uw doel te zullen bereiken met Zijn zegen; uw doel; dat is: het edele Transvaalsche volk groot en bloeiend te zien.

“Edele mannen! Uit naam mijjaer medeleden,—neen! niet alleen van dezen —, uit naam van die allen hier vereenigd, uit naam van uwe geest -en stamverwanten, breng ik u onze nederige hulde, aan u, helden in geloof, helden in den strijd!”

Onmiddelijk hierop hieven de kinderen der Diaconiescholen een welkomsgroet aan, een gedicht van J. H. Blacquièrre, op de melodie van het Transvaalsche volkslied. Kinderstemmen maken altijd in koorgezang een diepon indruk. Hij bleef ook nu niet achterwege. Op dezen welkomstgroet volgde het Wilhelmuslied.

Toen nam Kruger zelf hot woord.

“Mijne heeren en vrienden —sprak hij —Ik zeg u namens mijne medeleden der Deputatie, ja, namens het geheele volk van de Zuid-Afrikaansche Republiek, dank voor zooveel blijken van sympathie en voor de eer die gij ons bewijst. Gij weet dat wij op dit oogenblik geen verlaten afhankelijk volk zijn. Dat hebben wij den Allerhoogste te danken, en daarom

was het ons lief in dit heilige huis des Heeren ontvangen te worden. Ik zeg u dank voor uwe woorden. Van den dag dat wij den voet op Nederlandschen grond hebben gezet, zijn wij met bewijzen van welwillendheid overladen. Wij maakten er uit op, dat het bloed kruipt waar het wezon moot, en dat men hier heeft getoond met ons één volk te willen zijn. Zoo zij het !”

Terwijl nu het orgel zacht en liefelijk zich deed hooren, bezichtigden de heeren Kruger en Smit onder meer de praalgraven van Witte de With en Kortenaer.

Tot zijne zitplaats teruggekeerd, betuigde de heer Kruger zijn dank aan de besturen van de Diaconiescholen en het Burgerweeshuis.

Het uur om te vortrekken was daar.

Alle aanwezigen verhieven zich en zongen den Transvalers gemeenschappelijk Psalm 134 toe. Het was een plechtig oogenblik, dat inderdaad roerend en treffend werd, toen daarna een aantal weesmeisjes, die daartoe aan het voorportaal post hadden gevat, met onberispelijke eenheid en uitnemend schoonen klank Psalm 84 tot afscheid zongen.

Ernst en waardigheid kenmerkten deze geheele receptie in de Grootte kerk, welke zichtbaar ook op Kruger en Smit diepen indruk had gemaakt.

Tegen 3 ure volgde de receptie in de zaal *Caledonia*, die met een sierlijk decoratief prijkte. Boven de estrade aan den achterwand hing eene grootsche trophee, waarin het Transvaalsche wapen, met het devies: *Bendracht maakt macht*. Daarnaast hingen aan bijde zijden tropheeën met schilden, waarop in gouden letters op blauwen grond op het eene te lezen stond: ‘*Tot heil der volken 1652, J. A. van Riebeeck*’; op het andere “*God alleen de eer, 1884. Kruger, Smit, du Toit*” Voorts waren de zijden der estrade en de hoeken alsook de wanden der zaal met hooge planten bezet, terwijl op de gaanderij drie tropheeën waren aangebracht, afgewisseld met opgaande gewassen en langs de balustrade omzoomd met vlaggedoek, boven het elk vier schilden uitkwamen met de namen Bronk orst-Spruit, Langnek, In-gogo en Spitskop.

Kort voor 3 uur verschenen aldaar de leerlingen der hogere burgorschool. De jongelieden droegen te ten in de nationale kleuren, met groenen rand, sjerpen motstrikken de Transvaalsche kleuren. In hun midden werd een banier gedragen, waarop in de Rotterdamsche kleuren met zilveren letters de naam der school stond vermeld. Voorts zag men in den stoet de Nederlandsche, Rotterdamsche en Transvaalsche vlaggen.

Weldra verkondigden de fanfares der hooramuziek de komst der heeren Kruger, Smit en Ewald Esselen. De drie heeren namen plaats op de estrade, terwijl de muziek de tonen van het Transvaalsche volkslied deed hooren. Daarop trad de joncheer Hoogendijk voor, om namens zijne medeleerlingen het drietal aldus toe te spreken.

“ Waar zoovelen uit de eersten des lands zich vereenigd hebben om U een hartelijk ontvangst te bereiden, kunnen wij, leerlingen der hooge burgerschool slechts eene zeer geringe plaats innemen. Toch wenschen wij gaarne eenige bliken van sympathie te geven aan het volk, dat in den laatsten oorlog zoozeer onze belangstelling heeft opgewekt. Onze talrijke opkomst bewijst hoe algemeen die sympathie op onze school is, en ik vertolk ons aller gevoelens, wanneer ik de Transvaalsche Republiek grooten voorspoed toewensch en hoop dat zij spoedig als een bloeiende Staat moge optreden.” Zeker zullen allen met mij instemmen: “ Lang leve de Transvaal!

Nauwelijks was dit gezegd, of met algemeene geestdrift werd die kreet herhaald. Daarop trad de jonge heer Geesink voor en bood den Staatspresident een prachtige krans aan, versierd met zilveren akers.

Na daarop gevolgd fanfares en de toonen van het *Wien Néerlans bloed* betuigde generaal Smit namens de Deputatie dank voor het gesprokene en voor dit schoone bewijs van sympathie; vooral omdat het van Nederlandsche jongelieden kwam.

Andermaal weerklonk het Transvaalsche volkslied, terwijl de leerlingen der H. B. school onder het wuiven der vaandels voorbij de Deputatie defileerden, die hun met levendige gebaren een hartelijk afscheid toewenkte.

Vervolgens naderden de verschillende deputatiën en particulieren, die achtervolgens de Transvaalsche heeren werden voorgesteld. Onder de deputatien waren er van de Kon. sectie der Vereeniging *Het Metalen Kruis*, wier voorzitter onder zijne toespraak eene lijst van de leden der Vereeniging aanbood; voorts van de Nederlandsche Zoudivereeniging; van den kerkeraad der Chr. Ger. reformeerde gemeente; van de Watergeuzenvereeniging *Pro Patria*, van welke de Deputatie een pracht-exemplaar van Verger's werk over den strijd der vaderen tegen Spanje ten geschenke ontving. Verder de Rott. Gymnastiek en Schermvereeniging, enz.

Voor de Transvalers was het een bijzonder aangenaam feit, dat haar eene Transvaalsche jonge dame werd voorgesteld, mej. v. Warmeloo, dochter van den predikant te Heidelberg. Tijdelijk te Vlaardingen verblijf houdende, was zij gekomen

om den heer Kruger eene prachtige bouquet aan te bieden, met het opschrift: "Hulde aan mijn President." Van de heeren J. Ortel en L. H. Wentzel ontving de Deputatie een prachtbijbel met platen van Doré; van den heer Tips een zinnebeeldig bewerkt exemplaar van zijn geschrift over de kleuren der Nederlandsche vlag, terwijl de heer Creyfeldt aan generaal Smit het voor jacht en oorlog geschikte geweer aanbood, waarmede de generaal te Amsterdam had geschoten. Zoo ontving de deputatie ook nog andere bewijzen van sympathie.

Nadat nu de heeren W. C. Pos, stationchef te Zwijndrecht, en H. Bijleveld, hoofd eener bijzondere school voor meer uitgebreid lager onderwijs, hunne opwachting aan den president Kruger hadden gemaakt, verscheen eene deputatie van de Koninklijke Vereeniging *De Batavieren te paard*, in de zaal.

Haar eere-voorzitter, de heer F. v. Rijswijk, voerde namens haar het woord. Gij hebt overal in Nederland, zeide de spreker, de stroomen van welsprekendheid ontsloten gezien om u hulde te bewijzen, deze Vereeniging wil u toonen dat zij er trotsch op is broeders van ééner stam met u te zijn. Want de mannen van Spitskop en Langnek zijn van hetzelfde geslacht als de mannen van Waterloo en Quatrebras. Daarom wenscht deze Vereeniging eene insigne aan u mee te geven naar Transvaal en het strekt ons tot eer dat de heer v. Stolk, de commandant van ons korps scherpschutters, u dit wil aanbieden.

De heer v. Stolk bood daarna met een hartelijk woord het insigne aan. Zijn wij trotsch op onze mannen uit den 80-jarigen oorlog, zeide spreker, gij kunt trotsch zijn op de uwen, die evenals wij geworsteld hebben voor vrijheid en recht. Maar voor het behoud van den Staat is eendrachtig samenwerken noodig, en het is daarom dat wij alles doen wat wij kunnen om allen tot elkander te brengen, die als de nood aan den man komt, pal willen staan voor 's lands onafhankelijkheid. Met den besten wensch voor het heil en den bloei van beide stamverwante naties reikte spreker het insigne over.

Eene allervriendelijkste afwisseling was thans het geïmproviseerde bezoek, door een aantal jonge dames van de hoogere burgerschool, allen versierd met strikken van nationale kleuren, aan de vertegenwoordigers der republiek gebracht.

Met zichbaar welgevallen hoorden zij den welgemeenden gelukwensch, door jeugdige frissche stem voor de Transvaal uitgesproken.

Een tachtigtal leerlingen van de school voor havelooze kinderen, begeleid door onderwijzers en onderwijzeressen, trad binnen en stelde zich, jongens en meisjes, voor de estrade,

Het was een zeldzaam schouwspel al de kinderen in hunne armoedige planje, velen op klompen, blijkbaar wel tevreden dat zij van nabij mochten zien de mannen van wie zij reeds zooveel hadden gehoord.

Dit was ook waarop de heer W. C. v. d. Horst, lid van het Bestuur dier school, wees. Het was voor de eerste, en hij hoopte ook voor de laatste maal, zeide hij, dat de Deputatie een dusdanig bezoek zou ontvangen.

De kinderen zongen thans een welkomstgroet aan de Transvaalsche Deputatie, vervolgens het Transvaalsche volkslied, en hoorden van den heer Kruger in ernstige woorden hoe op hen de hoop van het land berustte, dat zij kloeke mannen en vrouwen zullen wezen, als zooveelen der thans levenden er niet meer zullen zijn.

Nadat de onderwijzers waren voorgesteld vertrokken de kinderen, en verlieten de leden der Deputatie het gebouw.

De deelnemers aan den feestmaaltijd waren tegen 6 ure in de feestelijk getooidde lokalen van den heer Van der Velden, aan de Eendrachtsweg bijeen en onmiddellijk nadat de Transvaalsche Deputatie was aangekomen begaf men zich naar de eetzaal, waar weldra een honderdtal heeren plaats namen, terwijl een muziekkorps, achter frisch groen verborgen, het Transvaalsche Volkslied speelde.

Ds. v. d. Hagt opende den disch met gebed—en nadat de maaltijd eenigen tijd geduurd had, namen de toosten een aanvang.

Men verwachtte van ons niet dat we van de zeer lange reeks van dronken en toespraken uitvoerig verslag gaan geven. Daar gelaten dat het diner tot 11½ uur duurde en daardoor de tijd zou ontbreken, van al wat gesproken werd een omstandig verslag te geven, gelooven we dat er iets is dat boven alles vermelding verdient, namelijk de zeldzaam gulle toon en de gezellige opgewektheid, die deze bijeenkomst kenmerkten, waaraan dan toch werd deelgenomen door zoo velen van verschillenden stand en uiteenlopende richting op staatkundig en godsdienstig gebied. Zelden zal wel bij zulk een banket eene zoodanige mate van hartelijkheid hebben voorgezeten, als ditmaal viel waar te nemen. Het was duidelijk dat de Transvaalsche heeren daardoor zachtkens aan getroffen werden en zich te midden van dien kring van stamverwanten ten laatste zóó thuis gevoelden, dat zij aan den innerlijken aandrang om hun hart eens lucht te geven, geen weerstand hebben kunnen bieden. Zij stortten gansch hun ziel uit en legden zonder schroem in dien teruggevonden kring van landgenooten hunne geheimste gedachten op staatkundig gebied bloot. Er werd door hen geheimhouding

opgelegd noch verlangd; zij wisten waar zij waren en tot wie zij spraken. Het was het vertrouwen dat de eene broeder in den ander stelt.

De Burgemeester stelde den eersten dronk in op Z. M. den Koning om wien alle partijen zich als constitutioneel vorst scharen, zeker als zij er van kunnen zijn, dat hunne rechten zullen worden gehandhaafd en geëerbiedigd.

De tweede dronk des Burgemeesters was aan de Transvalers gewijd. Zij zijn er in geslaagd van Engeland de erkenning te verwerven dat kleine staten nog eene reden van bestaan hebben. De groote agglomeratiën van den laatsten tijd deden daaraan wel eens twijfelen, maar het staat thans vast dat zij eene rol te vervullen hebben in de wereldorde. Eén ding is daartoe evenwel voor hen noodig, namelijk vaderlandsliefde, die zelfs afstand doet van eigen meening waar 's lands onafhankelijkheid en vrijheid op het spel staat. Zóó ook is het in Nederland; enkele stemmen worden wel gehoord, die iets anders willen, maar dat zijn wanklanken die niemand hier wil hooren. Hij hoopte dat nu de Zuid Afrikaansche Republiek zich door beschaving en ontwikkeling verder tot bloei zal weten op te werken, en bracht in het bijzonder hulde aan Kruger. Thans draagt hij den eernaam van Oom Paul. Moge de geschiedenis hem later noemen: Vader Paul, den beschermer van zijn vaderland!

De heer J. Hudig dronk op de heldaardigheid van de Transvalers in het algemeen en op die van generaal Smit in het bijzonder.

Ds. v. d. Hagt op de taal, met wier handhaving het behoud der onafhankelijkheid gelijken tred houdt, en op den heer Du Toit, al was hij afwezig, die in die richting zoo veel heeft gedaan.

De heer M. M. de Monchy op de verbetering der communicatiemiddelen en den aanleg van spoorwegen in de Transvaal, in het wederzijdsch belang van de nieuwe republiek en van Nederland.

De heer Beelaerts van Blokland uitte zich in gelijken geest en spoorde aan alles te steunen wat de Z. A. Republiek in alle opzichten tot verdere ontwikkeling kan brengen.

De heer Hofer op den heer Esselen, die zijne studiën verliet om zijne landgenooten in den strijd bij te staan, en die zich thans weder voor de ontwikkeling van zijn volk zoo verdienstelijk maakt.

Jhr. Spengler op den moed, het beleid en de trouw der Transvalers, wier voorbeeld Nederland, moet het zijn, zal weten te volgen, sporende ook hij aan de stamgenooten in Afrika te steunen overal waar het kan.

De heer Viruly Verbrugge wees op de ontwikkeling van de Z. A. Republiek door onderwijs, humaniteit, beschaving. Zij toone de vrijheid waardig te zijn, en zal dan van zelf al de omringende volkeren tot zich trekken.

Hier werd de reeks van toosten afgebroken door eene serenade, aangeboden door de jongelieden der H. B. school-met 3 jarigen cursus

Met de hoornmuziek der grenadiers uit 's Hage aan het hoofd, waren zij, op de borst met een strik van de Rotterdamsche kleuren prijkende, met de Nederlandsche, Transvaalsche en Rotterdamsche vlaggen, onder een licht van Chineesche lantaarns, van *Den Doelen*, naar den Eendrachtsweg getrokken. Toen de stoet was aangekomen, gingen drie jongelieden, als deputatie naar binnen, waarvan één de Transvaalsche heeren namens zijne medeleerlingen toesprak, en kreeg van de heeren Kruger en Smit een hartelijk antwoord. Weldra ging er uit de menigte een oorverdoovend gejuich op, doordien de leden der Transvaalsche Deputatie voor de geopende ramen verschenen. Na eene krachtige fanfare werd onder begeleiding der muziek het Transvaalsche volkslied, vervolgens een paar coupletten uit *Wien Nederlands Bloed en Wilhelmus* door de jongelieden gezongen. Van hunnentwege werden onder dit laatste aan den overkant van den Westersingel Bengaalsche vuren afgestoken. Herhaaldelijk weergalmde een algemeen gejuich, vooral toen er uit een der geopende ramen bloemen op de jeugdige deelgenooten der serenade werden geworpen. Nadat er vervolgens nog een couplet van het Transvaalsche volkslied was aangeheven, trok de stoet terug.

De toosten werden daarna hervat. Na eenige heildronken stelde de heer Van Gennep een toost in op de Transvaalsche zusters. Hij meent te weten dat toen de crisis er was, en de mannen nog aarzelden, de vrouwen hen tot herovering hunner vrijheid aanmaanden. Zij zeiden: *As julle ni veg ni, dan gaat ons* Een ooggetuige heeft hem dat medegedeeld. Waar of verduist, in elk geval drukt dit den geest uit die de Transvaalsche vrouw bezielt. Hij wenschte de heeren van de Deputatie toe dat zij de vrouw, die zij lief hebben, bij hnn terugkeer in het vaderland in leven en in gezondheid mogen terugvinden.

Alsnu nam Paul Kruger het woord en sprak in het Afrikaansch dialect met gloed, geest en leyen. Hij schetste de Transvalers als lieden van ons vleesch en ons bloed, door omstandigheden van ons gescheiden, die hij maar liever zou laten rusten. Op den duur konden zij de vreemde heerschappij niet dragen, en toen Engeland hen tot het niterste

dreef, richtten zij eene eigen regeering op, omdat Holland te ver verwijderd was om zich er mede te kunnen vereenigen. Zij hebben alles ten offer gebracht om vrij te zijn. Niet zonder bitterheid wees hij er op hoe men hen vroeger als jongelingen naar de Kaap uitzond, bewerende dat zij er goede vooruitzichten zouden hebben, en toen zij er waren, bevonden zij zich in een woestijn, zonder leeraars, zonder onderwijzers, schier zonder middelen. Elken dag hadden zij met de inlanders te vechten. Waar bleef dan de gelegenheid voor Europeesche beschaving en ontwikkeling? Maar zij hielden vol en bleven aan den trek. Onderwijzers waren er niet, maar elk gezin had eer Bijbel, en de ouders ondernamen het hunne kinderen zelf te onderwijzen, met het gevolg dat in de Transvaal geen enkel kind te vinden is dat niet schrijven kan, terwijl allen op 15 à 16 jarigen leeftijd dermate onderrigt zijn, dat zij als lidmaat der Kerk kunnen worden aangenomen, alles door het onderwijs van de ouders zelve. Ten laatste kwam voor het volk den strijd tegen eene machtige mogendheid. Elk zei: " 't is dwaasheid " en het was ook dwaasheid. Zoo 'n kleine kneuter tegen zoo 'n groot mensch vechten! Wij echter—zegt spreker—wij zeiden: Engeland is groot en machtig, maar *almachtig* is het niet. *Almachtig* is slechts die ééne, die alles regeert. Die overweging deed ons elkander trouw zweren. Ik werd toen tot president gekozen, en zij zeiden tot mij: "*Wij sterven allen met u. Ons land terug of allen dood.*" Met dat voornemen en met dat vertrouwen in God, die ook in ons mirakelen deed, streed ons volk en overwon.

Spreker schilderde nu de verhouding tot de Pretoria-conventie, en ontkende dat de Transvaal maar steeds meer en meer grondgebied verlangt. Het heeft slechts den grond teruggewild die een barbaarsche tegenstander vroeger den Boeren had ontwendigd, en toen het er op aankwam kregen zij, ja wat? In anderen vorm 5s. voor het pond sterling. Toen spreker daarover in Engeland klaagde, antwoordde men hem dat de Transvalers nooit tevreden waren, maar hij zei: "zoudt gij te reden zijn met 5s. per £?" Het eind is dat zij nog 15s. per £ hebben gekregen. Er ontbreken dus nog altijd 5s., doch hij vertrouwt zeker dat de Britsche Regeering ook die 5s. later uit *eigen* beweging zal teruggeven. Wat nog ontbreekt, zal daardoor terecht komen. Hij twijfelt er niet aan.

Er is, zegt hij, gedronken op den vooruitgang van de Z. A. Republiek. Hij meent dat dit ook vooruitgang voor Nederland zal zijn, want als de spoorweg er komt, kunnen de Nederlandsche stoomschepen handel komen drijven, zonder welke geen enkel land, ook dus niet de Transvaal kan bestaan.

Het over en weer zenden van bekwame jongelieden en daarnit te ontstane huwelijken zullen den band tusschen Transvaal en Nederland van zelf dichter vastknoopen. Reeds wordt er aan ontwikkeling gedaan wat doenlijk is. Du Toit zelf gaat van het beginsel uit, dat de toekomst eens volks van de opvoeding afhangt. Toen hij kwam waren er eindelijk drie scholen gekomen. Thans zijn er meer dan tachtig. Een streven naar eendracht zal verder het zijne bijdragen om de onafhankelijkheid des lands te handhaven, die tot nu toe is geind.

De rede van Kruger, in het eigendommelijk, soms moeielijk verstaanbaar dialect voor de vuist met forsche stem uitgesproken, maakt diepen indruk. De man, die wij tot dusver in zijne poging om zuiver Nederlandsch te spreken hier slechts woorden van goede bedceling maar weinig beteekenis hoorden spreken, was plotseling getransfigureerd. Men kon zich den invloed begrijpen dien hij op zijne landgenooten uitoefent. Alle aanwezigen stonden op en defleerden voor den Staatspresident ten einde hem blijk van hulde te geven.

Toen de orde hersteld was, nam generaal Smit het woord. Altijd had hij gehoopt weder eens het voorrecht te zullen hebben den voet op Nederlandschen bodem te zetten. Rotterdam schonk hem op 28 Februari dat voorrecht. Daardoor zal die stad in de geschiedenis van zijn leven steeds eene groote plaats blijven innemen. En nu was het hem heden weder een wellust in gezelschapa van Nederlanders te zijn, te meer, daar, hoe gebroken men ook spreekt, als het van het hart tot het hart komt, men het wel verstaan kan; dit bewijst de ondervinding ook op dezen avond. In den jongsten oorlog heeft hij gedaan wat hij kon, maar men mag hem daarvoor niet bijzondere eer bewijzen. Hij geeft de namen van mannen van beteekenis in zijn land die den dood vonden, en wil dat men naast God hulde bewijze aan den grooten kampvechter Joubert. Spreker zelf stelt een dronk in op Joubert, nadat hij bevorens namens de Transvaalsche dames dank had betuigd voor den toost op haar uitgebracht.

De generaal vond stormachtigen bijval.

Daarop werd het woord genomen door den heer Esselen. Hij dankte voor den dronk, op den afwezigen Du Toit ingesteld, en maakte fluks van diens afwezigheid gebruik om hem de hoogst mogelijke hulde te brengen. Hij die de zijnen voorgaat, beschouwt spreker als het product van zijn eigen volk. Gevolgelyk is hem te eeren zijn eigen volk eeren. Spreker trad nu in eene ontwikkeling van de geschiedenis zijns volks, en vond daarbij telkens gelegenheid de groote door Du Toit bewezen diensten in het licht te stellen, zijn strijd

voor het behoud der Hollandsche taal, den invloed door hem met behulp van zijn blad *De Patriot* uitgeoefend, dat na eerst lijdelijk verzet te hebben gepredikt, eindelijk het teeken tot den oorlog gaf. Een uur later had Joubert zijn paard gezald en was heel de Transvaal opgestaan. Gedurende den oorlog vocht hij mede. Nu voert hij strijd voor de Hollandsche taal als officieele taal op school zoowel als in het Parlement, opdat het onderwijs op de Hollandsche hoogeschoolen, waarheen men thans bij voerkeur de Transvaalsche jongelieden wil zenden, met den feitelijken toestand in Transvaal sluite. Daarom zit Du Toit tans te Amsterdam; zijn hoofd is daar, zijn hart is aan dezen vriendendisch! Spreker komt vervolgens neder op de quaestie van Stellaland, en de benoeming van Mackenzie tot commissaris, een man dien de Engelsche regeering zelve erkent dat onjuiste rapporten indient. In die benoeming ligt een groot gevaar. Men wil ginds Mackenzie niet. Komt hij er, om zich te handhaven, met eene politiemacht, dan is hij een uur daarna dood. Engeland zal dan zijn commissaris willen wreker, en dan zal heel Zuid Afrika als één man opstaan. Die oorlog ware een ramp. Hij wordt door de nieuwe republiek volstrekt niet begeerd. In elk geval ligt in die zaak een gevaar, en nu noodigde spreker Nederland uit op zijne hoede te wezen tegen de onjuiste berichten van Engelsche bladen, niet te haastig te oordeelen, te wachten steeds op nieuws uit Zuid Afrika zelf en..... te helpen waar het kan.

Ook deze spreker werd levendig toegejuicht.

Trouwens alle andere toosten vonden toejuicing, zij het dan niet in die mate. Die op den Burgemeester maakte hierop eene uitzondering; er bleek veel geestdrift voor hem te bestaan.

Na een nieuwe reeks van toosten werden de feestelijkheden gesloten.

Op Dinsdag 18 April waren er vóór 9 ure reeds vrij wat menschen in den omtrek van het *Bath-Hotel* bijeen, die alsnu de Transvaalsche heeren mochten begroeten, toen zij, onder geleide van een deel van het Comité van uitvoering, zich aan boord van een bootje der Nederlandsche Stoombootmaatschappij begaven, ten einde hare Fabriek op Feijenoord te gaan bezichtigen.

Bij de aankomst vond men de fabriek met tal van vlaggen getooid.

Aan de aanlegplaats der Stoomboot stond eene talrijke schare kleine meisjes in feestgewaad, allen leerlingen der openbare school of tot de bevolking der bewaarschool behorende, onder leiding van onderwijzers en onderwijzeressen

gereed, en bracht den Transvaalschen heeren hulde door het zingen van een gelegenheidslied op de wijs van het Volkslied. Het geheel maakte den besten indruk.

Naar de receptie-kamer geleid, werd de Deputatie door den heer Visser, directeur van het etablissement, toegesproken. Hij zeide, dat de ontvangst eene eenvoudige zou zijn. De bezoekers vonden toch de fabriek in werking en de arbeiders in hun werkpak, doch ook oader dat gewaad van den arbeid kloppen warme harten voor de Transvaal. Wijzende op het feit dat de Transvalers zich hebben ontworsteld aan Engeland, deed spreker uitkomen, dat ook de nijverheid, door hem vertegenwoordigd, in hetzelfde geval verkeert. Ook zij heeft zich vrij gemaakt van Engelands druk. Wat de toekomst baren zal, is met geen zekerheid te zeggen, maar wat het heden betreft, het leert, dat tot zelfs de Engelschen hier hunne machines en schepen laten bouwen, hetwelk eveneens het geval is met verschillende andere mogendheden, zelfs met Rusland. Moge ook de Zuid Afrikaansche Republiek weldra dat voorbeeld volgen! Hier is voor de Transvaalsche jongelingschap de gelegenheid om zich te bekwaamen; hier kunnen de Transvalers de werktuigen vinden, die zij behoeven; hier worden de bruggen vervaardigd, die, over den Oceaan gelegd de Zuid Afrikaansche republiek en Nederland aan elkander verbinden. Hij besloot met den wensch, dat het spoedig tusschen beiden zal komen tot nauwere aaneensluiting, tot heil van beide landen.

Nadat de heer Kruger hierop met een hartelijk woord had geantwoord, begon de wandeling door het etablissement, die onafgebroken 2 en een half uur vorderde.

De Transvaalsche heeren waren onvermosid, toonden de grootste belangstelling, en bleken zelfs van enkele zaken vrij goed op de hoogte te zijn. Onder het vele dat meer in het bijzonder hunne aandacht trok, behooren de verschillende zaagmachines, waarmede o. a. in fiink letterschrift in twee planken was gezaagd een *Welkom de Deputatie*; verder de reusachtige 60 à 70 tons lichtende stoomkraan; de nieuwe machine om met behulp van hydraulische kracht stoomketels te kliaken; de metaalgieterij, waar, in een ommezien, in gloeiende letters werd gegoten een: *Hulde aan de Transvaalsche Deputatie 1884*; voorts het buigen van daartoe gloeiend gemaakte spoorstaven en ijzeren platen, 't laatst vooral van den kant der daarmede belaste werklieden, een reuzenarbeid; 't was inderdaad ontzagwekkend, hen zoo 'n enorme gloeiende plaat uit den oven te zien halen, om haar daarna met de geweldig lange en zware hamers te beuken, totdat zij den gewilden vorm aannam; vervolgens de machinale

smidse, waar de gloeiende bonken metaal door de kolossale stoomstampers werden gesmeed; eindelijk de werf, waar de in aanbouw zijnde schepen met groote belangstelling werden bezichtigd, zoo zelfs dat Kruger en Smit zich in de kiel van een dier schepen begaven, om zich beter van de ijzer-constructie rekenschap te geven. Zoo kan dan de *Rosamond* zich er later op beroemen lang vóór de voltooiing de voornaame Transvalers aan boord te hebben gehad. Ook werd nog eenige aandacht geschonken aan de proeven van houtbereiding uit de fabriek te Feijenoord van den heer C. Mirandolle. Een bezoek aan de fabriek zelve kon wagens gemis aan tijd niet plaats hebben.

In de receptiekamer teruggekeerd, werd het gezelschap een glas Champagne aangeboden, terwijl voor Kruger een flinke kan melk gereed stond, gelijk men weet zijn geliefkoosde drank. Er volgde een oogenblik van ongedwongen onderhoud, verlevendigd door het bezichtigen van projectielen, die generaal Smit aanleiding gaven eene episode uit den Transvaalschen oorlog te verhalen, waarbij eene projectiel van de Engelschen, die doorgaans met húngeschut tehoog vuurden, hem boven het hoofd uiteensprong, met het gevolg, dat hij er geheel door verdoofd was, terwijl zijn paard door dien slag als verlamd bleef staan. Kruger gaf zijnerzijds eenige opmerkingen ten beste over de eigenaardigheid der Transvalers, goed en zachtzinnig zoo lang het kan, maar, als de strijd eens is losgebarsten, als door een tooverslag van aard veranderende om ontembaar te worden.

Eindelijk nam men afscheid, en begaf zich weder aan boord, toegejuicht door de kinderen, die al dien tijd bij de aanlegplaats waren gebleven, toegejuicht ook door de werkliefden der fabriek, die daartoe van alle kanten in den stormpas als aanrukten.

Het stoombootje bracht het gezelschap door de Koningshaven en toen terug naar het etablissement des heeren Fritschy, waar een lunch gereed stond.

Vele belangstellenden waren in de buurt bijeen om de Transvalers te zien aankomen en vertrekken.

Niet minder groot was de toeloop van belangstellenden in de Witte-de-Withstraat, waar het gezelschap ruim te 1 ure aankwam, om een bezoek te brengen aan de Hoogere Burgerschool voor Meisjes.

De aanblik bij het binnentreden van het gebouw, waar de Transvaalsche Deputatie door de directrice, mej. M. van den Burg, den heer C. Viruly, en den heer A. de Monchy, werden begroet,—was inderdaad in hooge mate treffend. De rijke versiering van frisch groen en bloemen werd geheel op

den achtergrond gedrongen door het schouwspel, dat de breede trap bood, die naar de bovenverdieping veert. Deels in de vestibule, maar grootendeels op de trap, op het bovenportaal en langs de balustrade van de tweede trap, stonden de honderd en vijftig leerlingen schouder aan schouder, met veelkleurige sjerpen en Transvaalsche cocardes getooid, eene heerlijke verzameling bloemknoppen of pas ontloken bloemen, waarop het oog der bezoekers met opgetogenheid rustte, [ook omdat in de geheele vertooning niets theatraals was, maar alles en allen zich ongezwongen en natuurlijk voordeden. Langs de wanden van den corridor hadden de leeraren en de leeraren post gevat met de jonge dames, die de leerlingen der hoogste klasse vormen.

De directrice riep de Transvaalsche deputatie een hartelijk welkom toe namens zichzelf en de leeraren en leeraren. De leerlingen wenschten hare groete zelve over te brengen. Wilt u daartoe verlof geven ?

Op het toestemmend antwoord des heeren Kruger, hieven de gezamenlijke leerlingen, op het klavier begeleid door de leerares mej. Mühring, het bekende feestlied aan van mej. Catharina van Rees.

Onmiddelijk daarna traden drie jonge dames, Mej. Ida Heijermans, S. van der Hoeven en H. Broes van Heekeren, naar voren, met een lauwerkrans, prijkende met de Transvaalsche kleuren.

Mej. Heijermans hield toen de volgende toespraak :

Geachte Heeren !

“ Mij is door mijne medeleerlingen de vereerende taak opgedragen, u binnen deze muren het welkom toe te roepen. Met schroom maar tevens met volle oprechtheid, breng ik u haar aller dank, voor de eer die gij heden onze school bewijst. De vertegenwoordigers van een vrij en dapper volk in ons midden te zien, vervult ons met vreugde, want hierdoor verwerven wij, meisjes, de zoozeer begeerde gelegenheid u te zien en u onze bescheiden hulde aan te bieden.

“ Mijne heeren, ook hier op school is ons uwe roemrijke geschiedenis verteld geworden. Wij weten, dat Transvalers en Nederlanders uit éénzelfden stam gesproten zijn. Ons eigen glorievol verleden is ons mede geen geheim.

“ Daarom te meer trof ons de moed, de heldhaftigheid van onze stamgenooten in Zuid Afrika ; daarom vooral volgden wij allen met de innigste belangstelling de worsteling van u en de uwen tegen het machtig Britanje aanvaard, en toen de Spitskop u eindelijk de zege bracht, toen was uwe vreugde de onze.

“Wilt dezen lauwerkrans, dien wij ons veroorloven u hierbij aan te bieden, aanvaarden en brengt, in de Transvaal teruggekeerd, aan de dochteren van uw volk de groetenis van dezen handdruk over, van de dochteren van Nederland.”

Toen bood zij den krans aan, en reikte achtereenvolgens aan Kruger en Smit de hand onder de toejuiching harer medeleerlingen. De beide heeren der Transvaalsche Deputatie waren zichtbaar getroffen. President Kruger nam daarop het woord :

“Kinderen en zusters—zoo sprak hij—mijn hartelijken dank voor zalk eene groete. Ik beloof u dat ik den groet, zoeven mij door den spreekster met haar handdruk toevertrouwd, over zal brengen aan de dochters en ook aan de jongelingschap van ons land, die hem in erkentelijkheid zullen aanvaarden. Beiderzijds hangt de toekomst af van hunne en uwe opvoeding. Dit onzerzijds in het oog houdende, zullen wij trachten den band tusschen u en ons steeds nauwer vast te knopen.”

In het lokaal van de Natuurkunde was door zonnestralen op doek geprojecteerd :

Hulde aan de Transvaal!

Daarbij werden door den heer dr. G. J. W. Bremer, leeraar in de natuurkunde, deze woorden gesproken :

“De zonnestralen schrijven u op dit doek een woord van hulde. Moge de toekomst van Transvaal zijn zoo helder als het schitterende licht, waarmede deze woorden gegrift zijn.”

Maar de tijd noodzaakte het gezelschap te vertrekken, iets dat Kruger leed deed, daar hij gaarne langer ware gebleven.

Middelerwijl hadden de leerlingen zich weder in de vestibule en langs de trap opgesteld, en hieven het *Wilhelmus* aan. Generaal Smit kon het evenwel niet van zich verkrijgen, zóó te vertrukken.

“Jonge vriendinnen,” zoo sprak hij : “ik dank u voor uwe fraaie liederen en uwe ontvangst. De indruk, dien gy, jonge lieden, op ons gemaakt hebt, zal nooit uit ons geheugen gaan. Ik neem aan uw groet over te brengen aan de Republiekeinsche meisjes.”

Een krachtige juichkreet van! den kant der leerlingen volgde, op wie de heer Smit toetrad, om velen harer met vochtig oog de hand te drukken.

Honderd en vijftig zakdoeken wuifden den Transvalers het afscheid toe, toen zij de vestibule verlieten en in hun rijtuig stapten.

Het volgend bezoek gold het nieuwe gebouw van het *Erasmiaansch Gymnasium*.

De heer dr. v. d. Hoeven, president van het college van curatoren, riep der deputatie het welkom toe, vertrouwde dat ook het bezichtigen van dit nieuwe gebouw haar het bewijs zal leveren, dat deze gemeente geen kosten spaart tot bevordering van onderwijs, verklaarde overtuigd te zijn van de belangstelling der Transvalers in de aangelegenheden van het Onderwijs, en zinspeelde ten slotte op de wenschelijkheid, om de Transvaalsche jongelingschap voortaan Hooger Onderwijs hier te lande te zien ontvangen.

De heer Kruger gaf de verzekering, dat zijnerzijds niets zal worden nagelaten om de ontwikkeling der Transvaalsche jongelingschap op te heffen tot de hoogte waarop die zich in Nederland bevindt.

Nadat nog eenige plaatsen van onderwijs bezocht waren, kwam de Deputatie ten 3 ure in de Inrichting voor Doofstommenonderwijs. Na bij den ingang door het Bestuur te zijn ontvangen, werden de heeren naar het schoolgebouw geleid, alwaar hun door twee kleinen een prachtige bouquet, onder het uitspreken van een welkom, werd aangeboden, waarmede heer R. Mees, voorzitter van het Bestuur, hen verwelkomde. Hij zou, zeide hij, geen lange toespraak houden, maar hun alleen dank betuigen voor hun bewijs van belangstelling. Hij voegde er bij, dat deze inrichting ten doel heeft stommen te leeren spreken, en daarop reeds vele zeer gelukkige resultaten heeft verkregen, zooals blijkt uit hare talrijke vroegere leerlingen, die thans nuttige leden der maatschappij zijn. Vervolgens stelde hij den heer D. Hirsch, directeur-hoofd-onderwijzer, voor, die sinds een tal van jaren de methode hier heeft ingevoerd.

De heer Kruger betuigde zijn dank voor het gesprokene. Na hetgeen hij omtrent den heer Hirsch had vernomen, wenschte hij dezen verder Gods zegen op zijn verdienstelijk werk toe.

Na eenige toelichtingen begon men met eenige oefeningen van eerstbeginnenden. Vervolgens kwamen eenige leerlingen uit de meergeoefenden en daarna eenigen uit de hoogste klassen voor, die met hunne ondewijzers een gesprek over verschillende onderwerpen hielden. Na afloop daarvan werden de verschillende teekeningen bezichtigd, en overhandigde de heer Hirsch aan de Deputatie de verslagen van de laatste jaren der inrichting, onder opmerking dat zij daaruit, in hun land zijnde, raad zouden kunnen vinden voor jeugdige Transvaalsche doofstommen. "Gelijk de groote Zwijger heeft gestreden voor de vrijheid van ons land," voegde hij er bij, "zoo zullen wij strijden voor den kleinen zwijger, door hem te leeren spreken."

Nadat de heer Kruger in warme bewoordingen zijn dank voor dit alles had betuigd, onder toezegging van zijne verdere belangstelling in de zaak, plaatsten de heeren hunne handteekeningen in het boek, hetwelk daartoe voor alle bezoekers gereed ligt. De heer Smit schreef onder zijne handteekening "Boer en Generaal." Daarna begaf de Deputatie zich onder geleide der Regelings-commissie te voet naar de Diergaarde.

Alsdan werd de Deputatie ten huize van den directeur ontvangen door het Bestuur, uit wiens midden de heer W. Bunge Fz. haar welkom heette. Hij had deze taak op zich genomen, daar de voorziter, de heer J. van der Hoop Jacz., door familie omstandigheden verhinderd was hier tegenwoordig te zijn. Moest hij dit betreuren, het was hem echter eene aangename taak, hier die mannen te begroeten, die mannen uit een volk, waarmede het onze sinds den tijd der voorvaderen een band had geknoopt. De Inrichting stelde het op hoogen prijs, hen in haar midden te ontvangen, de inrichting, die eene populariteit heeft waarop niet vele inrichtingen zich kunnen beroemen, en die tot stand is gebracht door de eendrachtige samenwerking der burgerij.

De heer Kruger betuigde zijn hartelijken dank voor de ontvangst, en nadat de overige leden van het Bestuur aan de Deputatie waren voorgesteld, ging zij onder geleide van den directeur den tuin in. Het was daar overal vol, inzonderheid in den omtrek van het directeurshuis. Daaruit komende zag men de jongelieden der hoogere burgerscholen, wier ouders leden der Diergaarde zijn, in twee reien geschaard, terwijl de meisjes bij het voorbijkomen der Deputatie het welkom toezongen. Aan het gazon voor het sociëteitsgebouw gekomen, werd de heer Kruger door het Bestuur uitgenoodigd, aldaar een boom te planten, die den naam van Transvaalschen boom zal dragen. De heer Kruger aanvaardde de taak, nam de spade, die met de Transvaalsche kleuren prijkte, en wierp, nadat de boom in den kuil was gezet, eenige spaden aarde op de wortels, hetgeen vervolgens ook door de heeren Smit en Esselen werd gedaan. Toen er op dat oogenblik een daverend gejuich opging, riep de heer Kruger vol vuur: "*Vrienden! ge moet ons nie verafgode nie,*" en zoo verder in zijn Zuid Afrikaanschen tongval sprekende, voede hij den wensch er bij, dat die boom welig moge tieren, en die bloei hier moge worde beschouwd als een zinnebeeld zijner vriendschap (daverend gejuich).

Hierna reden zij heen, om ds. Lion Cachet, op de kruiskade een bezoek te brengen, waarna zij bij den Burgemeester gingen dineeren.

De laatste oogenblikken van het verblijf der Transvaalsche Deputatie te Rotterdam waren gewijd aan eene echt feestelijke demonstratie. Daartoe hadden zich vier vereenigingen bij elkander aangesloten : 1ste, de Christelijke werklieven-vereeninging *Patrimonium*, afd. Rotterdam, motto "*Bid en work*;" 2de de Christelijke jongelings-vereeninging *Obadja*; 3de de Christelijke zangvereeninging *Excelsior*; 4de, de *Nederlandsche Oranjevereeninging*, afd. Rotterdam. Ten 8 ure waren de leden dezer Vereenigingen in het verkooplokaal aan den Oostsingel met hunne echtgenooten of andere familie bijeen. De zaal was dan ook zoo bezet, dat men het aantal aanwezigen op bijna 2000 kon begrooten. Het zag er recht feestelijk uit. Boven de tribune, voor de Transvaalsche gasten prijkte eene luistervolle trophée met het Transvaalsche wapen. Daarneven hingen schilden met toepasselijke opschriften in gulden schrift, en daarnevens, gelijk rondom de tribune, was alles met een arragement van opgaande gewassen bezet, terwijl ook aan de overzijde grootsche trophèeen waren aangehangen.

Met den Burgemeester en verdere leden der Commissie werden de Transvalers ten kwart over 8 ure ontvangen in de receptiekamer, die insgelijks met een sierlijk decoratief van plaaten en bloemen prijkte. Onmiddelijk daarop klonk eene schel; eensklaps heerschte er in de groote zaal eene eerbiedige stilte, alsof iedereen begreep wat die klaak beteekende. Tegelijkertijd deed het Fanfarekorps van *Obadja* de tonen van het Transvaalsche volkslied hooren, en daar werden de heeren binnengeleid. Zoodra zij hunne plaatsen hadden ingenomen, werd de Deputatie door den voorzitter, den heer L. 't Hoen verwelkomt.

"Welkom"—zoo begon hij—"en nogmaals welkom in ons midden, edel driemanschap! vertegenwoordigers onzer broederen in het verre Zuiden, die toondet geen bastaardzonen te zijn, in wier aderen het Nederlandsch bloed is verstijfd. Welkom in ons midden, waar uwe tegenwoordigheid ons op nieuw herinnert aan ons eigen verleden; er ons aan herinnert, welk eene kracht er ligt in het vasthouden aan Gods woord en aan het gebed. Welkom in ons midden, waar gij uwe broeders in Nederland toeroept: het woord van den grooten Da Costa is in ons vervuld, zooals het aan u vervuld is geweest en vervuld zal worden, wanneer uw vertrouwen alleen gevestigd is op den Onzienlijke: *En te midden van d'orkaan, Geeft Hij vrede aan wie gelooven,*" enz.

Na de verdere hierbij behoorende dichtregelen eindigde hij in dezer voege:

"En waar wij u, afgevaardigden van dat heldenvolk! in

ons midden mogen ontvangen, zien wij terug op de helden van weleer, en zien we op den strijd, dien de u hier begroetende vereenigingen, krachtens het beginsel dat zij belijden en het vaandel waaraan zij trouw zwoeren, te strijden hebben, en vernieuwen we te zamen den eed met het woord des dichters : *Waar het bloed gevloeid heeft dier getrouwen,*” enz.

Nadat de spreker vervolgens een gebed had uitgesproken, en alle aanwezigen, onder begeleiding der muziek van het Fanfarekorps, het 2de vers van Psalm 105 hadden gezongen, nam de heer E. Plat namens de vereeniging *Bid en Werk* het woord. In het kort betoogde hij, dat de Christelijke Werkliedenvereeniging zich ten doel stelt, werklieden te vereenigen, die Gods Woord tot grondslag van handel en wandel stellen, ten einde gezamenlijk den strijd aan te gorden tegen ongelooft en revolutie ; zoodat zij gewikkeld is in een strijd tegen een machtigen vijand. Scheen het dikwijls, alsof deze zou triomfeeren, op dit oogenblik, nu zij de mannen uit de Transvaal in haar midden zag, kon zij den broederen en kinderen toeroepen : de overwinning is dengenen die alleen strijden in de kracht des Heeren. De spreker eindigde met een heilwensch aan de Zuid Afrikaansche Republiek, op den grondslag van het woord des Psalm dichters : *De Heer zal u steeds gadeslaan,* enz.

Daarop werd door het Koor, zijnde de leden van *Excelsior* en de Zangafdeeling van “*Bid en Werk*” onder begeleiding van koperen instrumenten gezongen het “Oud Hollandsch lied” uit de verzameling van Valerius (1626).

Vervolgens sprak de heer J. Blom namens *Obadja*. Na een kort woord over het opmerken van de teekenen des tijds wees hij op de genoemde Jongelingsvereeniging, als kennende ongetwijfeld een kind van onzen tijd heeten. Hij schetste haar doel, hare middelen en haar recht van bestaan. Het woord in deze dagen gezegd, dat “ons volk is afgeleefd,” zou hij niet gaarne onderschrijven ; maar wel meende hij er op te moeten wijzen, dat er in ons volksleven zieke plekken zijn ; één daarvan is : onverschilligheid en godsdienstloosheid, en ter bestrijding daarvan is de jongelingsvereeniging opgericht. Hieruit nam de spreker aanleiding tot een krachtige betuiging van sympathie aan de hier aanwezige vertegenwoordigers van het Transvaalsche volk, door hetwelk Gods hand groote daden had gewrocht. Hij hoopte, dat zij van hier onder alle herinneringen ook deze mochten medenemen : dat er te Rotterdam een groep jongelingen is, die met hen in hetzelfde geloof staan, met hen hebben geleden en gebeden, en zich nu met hen verheugen in grooten zegen.

Na deze toespraak werd de *Wilhelmus-fantasia* van S. H. Vijeboom en vervolgens door het Koor het lied "Op! Op! met de Vierkleur!" van denzelfden componist voorgedragen. Bij de eerste woorden van dit lied ontplooiden zich eensklaps twee vlaggen, bij wier vertoon de heeren Kruger en Smit en met hen de leden der Commissie allen opstonden, waarin ook andere aanwezigen volgden.

Daarna sprak de heer B. H. Rom namens *Excelsior*, geëlijk hij zeide: eene vereeniging van zonen en dochteren, die zich verbonden, om in de gemeente op te treden en haar te stichten door gezang. Niet alleen Nederlands zonen, maar ook Nederlands dochteren hebben mede gevoeld en geleden bij de treurige berichten uit de Transvaal, en wie zal zeggen hoe ook die dochteren in haar hart hebben gejuicht bij de tijding der overwinning. Ook zij, zonen en dochteren hier bijeen, gevoelden behoefte om de Transvaalsche gasten te begroeten; niet om hen te verheerlijken, maar om mede de dankbaarheid voor den ondervonden zegen nit te spreken. De Transvalers toch zijn onze broederen, en bij de komst hunner vertegenwoordigers was het als of er hier eensklaps bloedverwanten waren verschenen, welke men het zoo aangenaam mogelijk wilde maken.

Daarop zong het Koor Gez. 251: 3, 4. Tot nog toe was er telkenmale bij het begin van applaus een wenk gegeven, waarop alle luide teekenen van goedkeuring zwegen. Thans echter begon een applaus van de tribune zelve, en onmiddellijk volgde daarin de geheele schare. Daarna zong het Koor "Sih' wie fein und lieblich" (muziek van S. Neukomm), waarna de heer Rom een bas-solo "Mijne moedertaal" muziek van L. F. Brandts Buys) voordroeg. Ook aan dit lied vielen dezelfde krachtige toejuichingen ten deel.

Daarop volgde eene toespraak van den heer L. A. F. H. van Wouw, namens de *Oranje-vereeniging*. Ook hij sprak in warme bewoordingen van het lijden, strijden, bidden en overwinnen der Transvalers, die, evenals de Nederlanders, ten koste van bloed en tranen het erfstuk der vrijheid hebben bewaard. "Vrijheid, blijheid!" schreef Jan Luyken onder eene zijner gravures, en ook wij juichen in onze vrijheid gedachtig aan het roemrijke stamhuis, waarnaar de *Oranje-vereeniging* zich heeft genoemd, dat stamhuis, de verdediger, beschermmer en drager der Nederlandsche vrijheid. De Transvaalsche gasten van heden vertegenwoordigen met haar een zelfde beginsel, terwijl zij ten doel heeft, "de wonderen van Gods hand in de lotgevallen van ons dierbaar vaderland in het licht te stellen. en Christelijk historischen zin aan te kweeken bij de kinderen des volks door

zing en historie." Van harte hoopte zij, dat de Transvaalsche vlag en onze driekleur tot in het verste nageslacht onbesmet over ons beider vaderland mogen wapperen, als symbool van echte nationaliteit.

Na hierbij nog een toepasselijk woord over Neerlands vlag te hebben gevoegd, hoopte de spreker algemeene instemming te vinden in het aanheffen van den drieledigen kreet: "Leve de President Paul Kruger! Leve de Deputatie der Z. A. Republiek! Leve het Huis van Oranje!" Aan bewijzen van die instemming ontbrak het dan ook niet; elke kreet werd door allen met geestdrif herhaald.

De heer L. 't Hoen nam alstoen het woord, om aan de Deputatie namens de vier Vereenigingen een album aan te bieden. Het is prachtig bewerkt, gebonden in donker rood fluweel. Op het voorplat, omzet met een blind gedrukten rand, aan de hoeken met zilver vergulde knoppen, staat in het midden het in verguld zilver bewerkte wapen van Rotterdam; daaromheen in gouden letters het opschrift "TRANSVAAL. Herinnering aan Maart 1884." Op het achterplat prijkt het Nederlandsche wapen in gouddruk. Van binnen vertoont het voorste schutblad links de Rotterdamse en rechts de Transvaalsche vlag, beide in Satijn. Evenzoo aan de achterbinnenzijde. Het titelblad staat in verguld kader, op mat rosé grond gedrukt in ultramarin letter; elke overige bladzijde glacé carton in versierden bloemenrand met goud.

Op den titel leest men: "Uit hoogachting wordt dit album der Transvaalsche Deputatie aangeboden ter herinnering aan haar bezoek te Rotterdam, Maart 1884, door:" Dit leest op de volgende bladzijde door, met de namen der vier Vereenigingen, en daaronder de volgende opdracht:

"*Soli deo Gloria.* Met welk ander woord zouden wij op dit oogenblik tot U Edel Gestrengen kunnen ofsmogen komen.

"Wanneer wij toch terugzien hoe in het voorjaar van 1881 in deze zelfde zaal een niet veel kleiner aantal personen dan thans vergaderd waren, om als een eenig man hunne gebeden op te zenden tot den God des Hemels en der aarde, dat het Hem mocht behagen, onze broederen in de Transvaal spoedig hunne vrijheid te hergeven; wanneer wij gedenken, hoe op 26 Februari 1881 generaal Colley, in strijd met alle oorlogsuantiën, de Spitskop, het laatste bolwerk onzer Transvaalsche broederen, overrompelde en alzoo meende hen tot onderwerping te kunnen dwingen; gedachtig hoe diezelfde Spitskop op 27 Februari 1881 reeds weder werd herwonnen en wij nu mochten vernemen hoe juist drie jaren later, 27 Februari 1884, door U Edel Gestrengen en de Engelsche

Regeering, ter vervanging der in dato 23 Maart 1881 geteekende vredesvoorwaarden, eene nieuwe conventie werd geteekend waarbij de Zuid Afrikaansche Republiek hare vrijheid herkreeg, zal ieder, wiens hart nog warm klopt voor vrijheid en recht, een iederen rechtgeaarden Nederlander steeds dierbaar kleinood, en zich noch één gevoelt met zijne stamgenooten in de Transvaal, het woord, hierboven geplaatst, zeer gaarne enderschrijven.

“Aanvaardt, WelEdel Gestrenghe Heeren, met dit bewijs onzer broederlijke toegenegenheid en liefde onze wenschen voor den welstand en voorspoed der Zuid Afrikaansche Republiek. Moge de God van Nederland, die getoond heeft ook uw God te zijn, en bewezen heeft dat die op Hem vertrouwen nooit beschaamd uitkomen, U en uw volk rijkelijk zegenen met Zijne beste zegeningen. Hij beware de Transvaalsche Republiek tot in lengte van dagen in Zijne kracht. Hij doe haar steeds steunen op zijn onfeilbaar Woord, Hij doe haar groeien en bloeien als geplant in Zijne voorhoven.

“Nederland en de Transvaalsche Republiek—één in oorsprong—één in lijden—één in strijden, ook één, waar sprake is van de reddende en bewarende hand onzes Gods, blijve, al liggen daar landen en zeeën tusschen, één tot in verre nageslachten—één in het ons allen dierbaar geloof aan den Eenigen en Drieënenigen God.”

“Zusters, broeders, het spijt mij, dat ik het gevoel van mijn hart niet zoo kan uitstorten als ik gaarne zou doen,” antwoordde de heer Kruger bij deze aanbieding. De tijd was onder al die bewijzen van genegenheid te ververstrekken om meer woorden te bezigen dan tot eene eenvoudige dankbetuiging noodig waren. Maar toch, dat woord van dank moest er uit; dank voor zulk eene ontvangst in zulk een kring. Het had hem goed gedaan, hier zoo te hooren spreken van den Heer alle eer te geven. “De ongeloofige zal wel moeten gelooven, wanneer hij maar ziet hoe de Heer zich openbaart. En terwijl de Heer eischt dat wij Hem liefhebben, verheugt het ons, dat gij daarin met ons zijt. Nogmaals, voor uw welkôm danken wij u, die den Heer boven alles de eer geeft. Ik heb gezegd!”

Bij de daarop gevolgde krachtige toejuiching werd door de geheele vergadering aan de Deputatie de zegenbede van Ps. 134 : 3 toegezongen. De Burgemeester betuigde daarop namens de Commissie insgelijks dank voor de hartelijke ontvangst die hier aan de Deputatie was ten deel gevallen en door de samenwerking der Vereenigingen zulk een heerlijk resultaat had opgeleverd. Op zijne uitnoodiging werd alsnu door allen te zamen het *Wien Neerlands bloed* aangeheven.

Terwijl de heeren na afloop dezer bijeenkomst nog eenige oogenblikken in de receptiekamer vertoefden, waar hun de eerewijn ten afscheid werd aangeboden, weergalmde nog in de groote zaal in zang en muziek het *Wilhelmus*, onder welks tonen de aanwezigen aldaar uitoengingen. Bij het afscheid bood de heer L 't Hoen den heer Kruger een merkwaardig voorwerp tot aandenkin aan. Het was eene pijp met prachtig bewerkten kop in zilveren beslag, van meer dan honderd jaar oud. Met levendige ingenomenheid werd dit cadeau door den Staats-President aanvaard.

Onder het gejuich der talrijke volksmenigte op de straat verlieten de Transvalers het gebouw.

Onder geleide der Commissie reed de Deputatie naar het centraal-station. In het salonrijtuig voor de Transvalers lagen de kransen en vijf bouquetten, die zij te Rotterdam hadden ontvangen en wenschten mede te nemen. Daarnaast stond eene kist, gevuld met de overige geschenken, die hem waren aangeboden.

Zoodra de heeren in de wachtkamer waren gekomen, ontbood de Burgemeester den inspecteur van politie H. W. Moulijn, en stelde hem aan de Deputatie voor, onder opmerking dat die beambte tijdens haar verblijf alhier met de handhaving der orde belast was geweest en zich voorzeker uitmunten van die taak had gekweten. De heeren Kruger en Smit betuigden, dit gaarne mede te erkennen en bezegelden die verklaring met een krachtigen handdruk.

Daar kwam eensklaps het sein, dat de trein moest vertrekken. Maar toch kon President Kruger bij het instappen van het rijtuig niet nalaten, zich nog eens om te keeren en blijkbaar diep getroffen zijn gemood nogmaals uit te storten in enkele woorden, die ten gevolge zijner aandoening niet alle duidelijk verstaanbaar waren, maar in de uitdrukking het bewijs leverden dat de Transvalers hun bezoek te Rotterdam wel nooit zullen vergeten.

HET BEZOEK TE KAMPEN.

Op Woensdag middag 19 Maart vertrok de Deputatie per speciale trein naar Kampen.

Op weg daarheen werden de leden van het Transvaalsche gezantschap te Zwolle opgewacht door eene Commissie, die hen uitnoodigde even den trein te verlaten en op een der bovenzalen van het stationsgebouw te rusten.

De muziek der stedelijke schutterij was opgesteld en deed haar tonen hooren, en toen de gezanten de bovenzaal bereikt hadden, werden zij door Ds. H. Brouwer hartelijk toegesproken. Een kwartier duurde dit oponthoud slechts. Een

feestdrank bezegelde het gesprokene. Ds. Vermeer droeg nog eenige dichtregelen voor, en luide klonk het geroep: Leve de Transvaal! toen de gezanten zich aan de buiten wachtende menigte vertoonden. De heer Du Toit dankte daarop voor de hartelijke ontvangst, en men spoedde zich naar den wachtenden trein.

Hier stonden nog eenige jonge dames die der Deputatie een fraaien bloemruiker aanboden, waarop de trein zich naar Kampen in beweging stelde, waar de gezanten te 2.20 aankwamen.

De geheele stad was in feestdus gehuld. En niettegenstaande een telegram was ontvangen, dat de Deputatie eerst 2.20 hier zou aankomen, bewoog zich tegen de aankomst van den eersten trein reeds een groote volksmenigte bij het station.

Bij aankomst was de massa menschen niet minder. De Deputatie werd ontvangen in de Buitensocieteit door de geheele commissie en een deputatie der theol. school.

Hoewel wegens latere aankomst de gelegenheid voor belangstellenden tot een bezoek aan de Deputatie op het Raadhuis achterwege bleef, werd aan Ds Aalders, pred. bij de Herv. gemeente, daarvoor nog een oogenblik de gelegenheid gegeven. Hij achtte het zich een eer en een voorrecht namens den kerkeraad een welkomstgroet te brengen; onwillekeurig bracht hare verschijning het woord van den Psalm-dichter in herinnering: "de Heere regeert, de aarde verheugt zich," vooral met het oog op het verleden, het heden en de toekomst der kerk, waarop de heer Kruger met een kort woord antwoordde.

Daarna begaf zich de Deputatie met de Commissie in een achtal rijtuigen en maakten zij een rijtoertje door de voornaamste straten der stad.

De Deputatie nam vervolgens met eenige studenten en leeraars der theol. school in vier rijtuigen plaats, begeleid door een zestal studenten te paard, naar het gebouw dier school, waar gedurende een uur receptie was. Bij het binnentreden in de collegezaal werd der Deputatie door leeraars, studenten en enkele genoodigden, Ps. 134: 3 toegezongen, waarna Ds. Van Velzen een gebed deed en een rede hield; waaraan wij het volgende ontleenen:

"Reeds hebben onze landgenooten in vele plaatsen met root gejuich U ingehaald. En uit menige toespraak is het gobleken, hoe algemeen hier het volk er zich op verheft in het verre Afrika stamverwanten te hebben, die met ons dezelfde taal spreken, en getoond hebben echte zonen te zijn van hen, die, in de zestiende en zeventiende eeuw, den tachtig-

jarigen krijg tegen de toenmalige grootste mogendheid gestreden en zoo wonderlijk heerlijke uitkomst verkregen hebben.

Een overmoedig, machtig en geducht volk had aan de schijnbaar geringe, nietige Transvalers hunne onafhankelijkheid en zelfstandigheid als volk ontnomen, en hield hen aan zijne heerschappij onderworpen. In dien toestand werd door U, die thans President zijt der Zuid Afrikaansche Republiek, als afgevaardigde van de Transvaal, ons werelddeel bezocht, om bevrijding van het juk, dat uw volk drukte, te verkrijgen. Bij deze gelegenheid hadden wij het voorrecht U hier te ontvangen; een voorrecht inzonderheid door ons daarom hoog gewaardeerd, omdat wij reeds sinds vele jaren met de Transvaal in betrekking waren gekomen. Toen in ons land nog bijna niemand ooit van de Transvaal iets vernomen had, heeft in 1857 de Christelijk Gereformeerde Kerk, te dier tijd met den naam van Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland bekend, het besluit genomen, zonder hiertoe te zijn aangezocht, om zich met de gemeenten van de Transvaal in betrekking te stellen. Aan dit besluit is in het daarop volgende jaar gevolg gegeven door de zending van een der leeraren, onzen waardigen Postma, die door U met opene armen werd ontvangen. Hierdoor te meer stelden wij steeds het grootste belang in hetgeen ten uwent gebeurde. En toen wij U hier mochten ontmoeten, zagen wij niet slechts in U een stamverwant, maar een broeder, die met ons in hetzelfde geloof vereenigd is. En, hoe kon het anders, wij hoorden met de grootste deelneming hetgeen ons door U van de Transvaal werd verhaald.

Ons allen, zoovelen er toen tegenwoordig waren, heugt het, denk ik, alsof het gisteren is gebeurd, hoe gij, heer President van de Zuid Afrikaansche Republiek hier onder ons gezeten waart, en ons ter dezer plaats, als mede in ons kerkgebouw, met veel wat uw land en volk en de gemeenten betrof, in kennis hebt gebracht. Uw verblijf in Europa seheen echter niet het gewenschte gevolg voor uw volk te hebben en gij keerdet terug. Maar toen het gebleken was dat het Transvaalsche volk van allen, die iets vermogen, verlaten werd, is eene wonderlijk groote uitkomst verkregen. Als echte zonen van het Nederlandsche volk der zestiende eeuw, hebt gij lang gedeeld en geleden, maar ook als echte zonen van dat volk hebt gij ten laatste naar de wapenen gegrepen voor uwe vrijheid en voor uwe rechten. Dit hebt gij gedaan met biddend opzien tot God; gij hebt het gedaan in onderworpenheid aan Hem, en met het oprechte voornemen, om, was het noodig, uw land en goed en leven op te offeren, maar uwe vrijheid en rechten in Zijne kracht tot den laatsten

bloeddruppel te verdedigen. God heeft die offers niet van u geëischt maar schonk u overwinning op overwinning, waarvan de geschiedenis altijd zal gewagen. Dit niet alleen, het vroeger overmoedige volk gaf gehoor aan hetgeen door u verlangd en bedongen werd.

Nu zijt gij rijk gezegend tot ons, uwe stamverwanten gekomen, en waar gij, Deputatie der Zuid Afrikaansche Republiek, thans verschijnt, daar blijkt het U: heel Neêrland juicht, heel Neêrland vlagt, heel Neêrland viert feest met U!

Als ooit, wat God verhoede! een vreemde mogendheid ons zou willen overmeesteren, dan mogen wij verwachten, dat het voorbeeld, door u gegeven, veel navolgingen zal vinden. Hier althans ziet gij eene schaar van maunen en jongelingen, die vervuld zijn van liefde voor Vorst, Vaderland en Vrijheid. Twee onzer waren, het is ruim vijftig jaren geleden, in de gelegenheid hiervan het bewijs te geven, toen zij, op de roepstem des Konings, de wapenen hebben aangegord, en hun leven voor het vaderland veil hadden. Bij allen, die gij hier vergaderd ziet, ik kan het u verzekeren, is dezelfde gezindheid. Toen daar ginds door u gestreden werd, heeft mij menige jongeling van deze Theologische School zijn leed gevoel uitgedrukt, dat hij door den verren afstand verhinderd werd u ter hulpe te snellen, en aan uwe zijde te strijden. En ofschoon deze jongelingen niet geleerd zijn de wapenen te hanteeren, maar zich dagelijks met hunne boeken en studiën ernstig bezighouden, onder uwe aanvoering, dappere Generaal, zou het gebleken zijn, dat ook zij echte zonen zijn der Nederlanders van de zestiende en zeventiende eeuw.

Maar wie aan deze school zich bevindt, heeft nog een andere taak te vervullen, eene taak, die niet slechts de tijdelijke maar de eenwige belangen van alle menschen bedoelt. Hebt gij ginds in de Zuid Afrikaansche Republiek zulke dienaars noodig, de kweekelingen dezer school kunnen u ten dienste staan. Altoos is het onze bede dat vele getrouwe dienaars des Heeren bij u zullen arbeiden. Wij weten het, geliefde broeders, dat tot hertoe ten uwent algemeen wordt vastgehouden aan het geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd, het geloof waarvoor onze martelaren, onze vorsten van Oranje en eene groote schaar van helden in de 16de en 17de eeuw hun bloed gestort hebben. Ook zien wij het voor onze oogen, hoezeer de zorg voor het onderwijs ten uwent wordt ter hart genomen. Toch mogen wij onze vrees niet verheelen, nu gij zoo grooten voorspoed hebt verkregen, dat ook in de Zuid Afrikaansche Republiek dit geloof bevestigd en bestreden zal worden. Daarvoor worde de Zuid Afrikaansche Republiek van den Heere bewaard!

De praetor der studenten hield toen nog een toespraak. Een en ander werd beantwoord door Ds. Du Toit, die bedankte voor de goede wenschen.

Des avonds 8 uur was er een feestelijke bijeenkomst in de fraai versierde exercitieloods, dat zeer goed afliep.

Donderdag morgen gebruikten de afgevaardigden het dejeuner, hun door de studenten der Theologische school aangeboden, en vertrokken met den trein van 12 uur 40 min. naar Amsterdam.

DONDERDAG 20 MAART des avonds ten 7 ure was in het gebouw der Vrije Gemeente eene vergadering om "De Toekomst van Transvaal in verband met de hedendaagsche Handelsbelangen te bespreken. Het *Handelsblad* zegt:—

Nadat de verrichtingen door den voorzitter met een kort woord geopend was, sprak Ds. Du Toit ongeveer als volgt:—
 " 't Doet mij, openhartig gesproken, veel genoegen, dat ik eindelijk de belangen van de Transvaal in het openbaar kan bespreken, en niet minder dat ik daarbij van de belangstelling der dames zie blijken.

't Was ons zeer naar 't harte, om 't woord te spreken door den woordvoerder van dit bestuur gebezigd, dat hier geen feestgedruisch ons wacht; volkomen naar 't harte dezen avond te kunnen wijden aan ernstige zaken, aan de bespreking der hulpbronnen, der vooruitzichten van Transvaal.

Vooraf heb ik versoening te vragen, een versoening door mij ook als conditie gesteld, toen het verzoel tot deze bespreking tot ons werd gericht. Ik heb weinig tijd gehad om bedaard na te denken, ernstig te onderzoeken, de stof te regelen, de gegevens te verzamelen.

Ik zal dus volstaan met een algemeen woord. Daarna zal ik alle vragen, alle punten waaromtrent inlichtingen worden verlangd beantwoorden. Op deze wijze komen wij best tot het doel; inlichtingen aangaande ons land. Nauw een half uur heb ik gehad om mij voor te bereiden voor deze vergadering. Maar gij hebt daarbij niets verloren. Er is heel wat van bekend, maar juist het u onbekende zal u aanleiding geven inlichting te vragen.

Een algemeen woord dus, een korte improvisatie. Laat ik beginnen met dank te brengen voor de sympathie ons betoond, voor de hulde ons bewezen. De meer practische wending daarvan wordt reeds gevoeld. Ge wilt meer van onze zaken weten. Nederland is onze oudere broeder. Gij ontvangt den jongere hartelijk, en na een korte woordenwisseling, na de eerste begroeting zegt ge: maar jongen hoe gaat 't met je zaken? We nemen u dit niet envel. Integendeel. Dat

getuigt van de ware sympathie voor de jonge Hollandsche nationaliteit.

Onze worsteling is niet bij Spitskop begonnen en ook niet geëindigd. Zij begon veel vroeger en ze zal nog jaren duren.

Na de worsteling tegen de Roodbaatjes hebben we een drie-voudige worsteling door te staan

Ten eerste een zonder kanongebulder, stiller, langduriger, moeilijker dan tegen Engolands heirmacht. Toen kon de oudere broeder niet helpen, althans niet rechtstreeks, maar hij riep ons toe: Brave, dat is goed gedaan, jonge vriend, je hebt je goed geweed. Maar nu kan de oudere broeder ons helpen in de worsteling des geestes, voor verstandsontwikkeling, opvoeding, beschaving, wetenschap, noemt 't zo ge wilt.

Heel het volk in wording moet worden opgevoed. De overheerscher nam ons onze taal en decreteerde voor de scholen: *The medium of instruction shall be the English Language*. In de wetgeving, in het onderwijs, in de rechtspraak, op de kantoren, Engelsch, niet dan Engelsch, niet alleen in taal, maar ook in richting. De overheerscher wilde ons ontnationaliseeren. Vreemd denkbeeld, vreemd woord, zoo vreemd, dat nauw een woord er voor is te vinden, een woord moet worden gebezigd om 't te verwerkolijken!

't Is ons gelukt de Hollandsche taal erkend te zien, maar de mannen die de leiders moeten worden onzer nationaliteit gaan op Engelsche colleges, waar geen algemeene geschiedenis maar *History of England* wordt onderwezen. Honderd twintig studenten beëindigen hunne studien aan de overzijde van het Kanaal. Ziedaar een worsteling waarin Holland ons helpen kan. Men moet niet altijd bij Spitskop blijven staan. Elders is de vraag reeds behandeld: kan Holland ons niet met intellectuele kracht dienen? Er zijn mannen die gezegd hebben dat zij 't kunnen en willen tot stand brengen, dat de zonen van ons vaderland hier hunne opleiding genieten. In dien zin kan Holland ons nieuwe kracht geven. En Prof Harting, wiens hart zoo warm voor ons klopt, opperde reeds het denkbeeld, om daartoe beurzen te stichten aan de universiteiten.

Maar we hebben nog eene andere worsteling, Engeland overheerscht onzen handel, heeft de industrie gemonopoliseerd, en onze oudere broeder kan ons daarin van dienst zijn. De enkele spoorweg heeft de Brit, de telegraaf behoort den Brit, de mijnen worden ontgonnen door den Brit, de industrie wordt uitgeoefend door den Brit. Maar landel moet cosmopolitisch wezen, en niet door ééne nationaliteit worden gedreven. Ver afgesloten van de wereld wordt onze handel en nijver-

heid ingesloten, ingekerkerd en competitie, de ziel, de kracht van handel en industrie ontbreekt. Gezonde competitie hebben we weinig. Naast de sporen, telegrafien, mijnontginningen door Engeland, mogen ook die komen van onzen ouderen broeder!

En nu: zeg ons wat van uwe zaken. Hoe staat 't met Transvaal?

In de Kaapkolonie vroeg mij iemand bij onze reis naar Europa: hoe komt 't toch dat een land als 't uwe, zoo uitgestrekt, zoo vruchtbaar, niet verder is ontwikkeld? En ik antwoordde: De ontwikkeling die 't reeds heeft, is de beste recommandatie. Die onze geschiedenis kent, weet hoe geworsteld is, wat onze voortrekkers hebben uitgericht. Geen drie jaar achtereen hebben we gerust. En niettegenstaande strijd en worsteling is steeds vooruitgang waar te nemen.

In 1878, tijdens de Engelsche occupatie toen zoo hoog werd opgegeven van de snelle ontwikkeling; van de zegeningen verspreid onder het Engelsch bestuur bedroegen de ontvangsten £105,000; in 1882 £263,523, in 1883 £312,442; welk eene vermeerdering in vijf jaren tijds.

En onze schulden? We hadden aan Groot Brittanje te betalen £351,000, welke schuld tot £250 is verminderd, want Engeland kan ook edelmoedig zijn, als haar, gelijk geschied is, de onbillijkheid van vorderingen onder het oog wordt gebracht. Van de in Holland gesloten spoorwegleening moet nog £80,000 worden betaald, en tevens moet nog £30,000 worden terugbetaald aan de Kaapsche Handelsbank van een bedrag oorspronkelijk £60,000 gebruikt om papieren geld uit de circulatie te nemen. In het geheel dus £360,000, weinig meer dan de inkomsten over één jaar.

We hebben jaarlijks te betalen aan rente en aflossing aan Engeland £15,000, aan rente voor de spoorwegleening £4000, aan aflossing £2666 en £1800 aan de Handelsbank, dus £22,000. Ik laat het u over gevolgtrekkingen te maken.

Onze hulpbronnen. Is Transvaal voor verdere ontwikkeling vatbaar?

In de eerste plaats de landbouw, de ziel van ons land, dat zoo groot als Frankrijk, slechts 50 à 60,000 blanke inwoners telt, en geschikt is zoowel voor akkerbouw als veesteelt. In het noorden heeft men de lage streken in een soort tropisch klimaat, uitermate geschikt voor landbouw. Men vindt daar de grootste verscheidenheid van vruchten in 't wilde, en de natuur noodigt als 't ware tot bebouwing uit. De natuur wees er den voortrekkers den weg. In 't Zuiden is 't hoog en vlak, een plateau, waar 't veel kouder is, en waar ook weder de natuur zelf den weg wees toen de Boeren, om zich

met hunne kudden er te vestigen, eerst ruimte moesten maken met 't geweer onder de antilopen. De Boeren hebben de aanwijzingen gevolgd; zij hebben de akkers 'geploegd, de kudden geweid. De ligging van Transvaal varieert van 2000 tot 5000 voet boven de oppervlakte der zee met groot verschil van temperatuur. Er is dus gelegenheid tot landbouw en veeteelt zooals men zelden vindt.

En tóch is er weinig gedaan! Geen wonder, er is geen markt voor de producten. De boer doet niet meer dan hij voor zich noodig heeft, want de dure en moeilijke reis naar Natal zou de moeite niet beloonen. Hoogstens doet hij eens een of twee vrachten per jaar. Maar geeft ons den spoorweg en 't zal anders worden. Onze waardige president zei onlangs te recht: "Waarom nog altijd aan het water grond te ontwoekeren, wij hebben zooveel grond!"

De industrie. Feitelijk is er geen. De Koffieboom groeit welig, maar er is geen cultivatie, en de Boer vindt 't te lastig de vrucht schoon te maken. De tabaksplanten, zoe hoog, dat ik ze met den uitgestreken arm niet kan bereiken, maar geen nijverheid, geen veredeling, geen verbetering. Ik sprak Boeren die nimmer aan versch zaad hadden gedacht. Met de tabak die er is, voorzien we de diamantvelden en de Kaap kolonie, en men krijgt een juist begrip van het gebrek aan nijverheid, wanneer ik u zeg dat een pond tabak bij ons 3 pence kost, maar een sigaar 1 shilling, want zij moet worden ingevoerd en de invoerrechten zijn hoog.

De handel vindt in Transvaal een ruim veld. De "natie van winkeliers" (Napoleon zei 't, niet ik) heeft winkels ten overvloede in Transvaal en tot in het hart van Afrika. 't Is moeilijk te zeggen wat de handelsomzet is; met moeite hebben we naar gegevens van de kamer van koophandel te Pretoria en uit de boeken van den ontvanger in een rapport aan den Volksraad het cijfer van den invoer op zijn minst op £1,000,000 berekend.

Van het mijnwezen behoefde ik in Engeland niets te zeggen. Men weet er daar alles van. Men kent daar de minerale rijkdommen van Transvaal. De resultaten van een Maatschappij die goudmijnen exploiteert zijn zóó dat de aandelen van een tot vier pond sterling zijn gestegen. Behalve goud, vindt men zilver, koper, ijzer en lood. Maar weinig of niets is ontgonnen, en waar 't geschiedt, doet 't de Brit. Ontwikkeling van het mijnwezen kan echter een gevaar worden voor het land, want een delversbevolking wordt dikwerf noodlottig.

Maar kan die ontwikkeling geschieden zonder schade voor de nationaliteit, dan zij ook daarnaar gestreefd.

En nu vraagt ge : Wat is uw doel ? Wat wilt ge ?
 In twee woorden is 't gezegd : Een Bank en een
 Spoorweg.

Een spoorweg naar Delagoabaai om Pretoria in verbinding
 te brengen met de zee.

Een spoorweg is de levensquæstie voor de ontwikkeling
 van het land. Wij durven deze quæstie gerust aanbevelen
 aan het Nederlandsch publiek.

Plannen voor Bank en Spoorweg worden voorbereid met
 de medewerking van mannen die er meer van weten dan wij,
 en welke binnen kort wel publiek zullen worden.

Zal uwe sympathie vrucht dragen voor de Zuid Afrikaan-
 sche Republiek, zullen we niet tevergeefs tot den ouderen
 broeder zijn gekomen die ons in den strijd niet kon helpen ?

En dat spoedig na den spoorweg een bootlijn Pretoria met
 Nederland verbindt. Dat we, die te midden van het feestge-
 druisch in de straten zoo dikwerf zagen *Exploitatie naar
 Indië*, ook mogen hooren van : *Exploitatie naar Transvaal* ;
 dat uwe handelskringen met de exportatie zich zullen inlaten
 naar de Zuid Afrikaansche Republiek !

Zal 't komen ?

't Kan komen !

Wij zijn jong, zwak en arm ; helpt ons op onzen weg."

Deze duidelijke, hartelijke en veelzeggende improvisatie,
 die herhaaldelijk toejuichingen uitlekte toen de heer Du
 Toit nog aan 't woord was, werd met groote ingenomenheid
 en stormachtige blijken van sympathie voor de Transvaal,
 van waardeering voor het gesprokene, en van eerbied voor
 den redenaar begroet.

De Voorzitter gaf gelegenheid tot vragen en de heer Ar-
 mand Sassen vroeg al dadelijk hoe 't met de belastingen in
 Transvaal stond. Naar een *belastingstelsel* durfde hij niet te
 vragen, want dat heeft Nederland zelf niet, maar hoe is het
belastingwezen ingericht ?

BELASTINGWEZEN.

De heer Du Toit antwoordde, zeer verheugd te zijn over
 deze vraag. Die quæstie had hij vergeten te behandelen.

" Welnu, aan *invoerrechten* was in 1883 ontvangen
 £40,000, en, om alleen van grootere posten te gewagen aan
retributienemingen £15,000. Deze belasting is een heffing
 van elken boer, elken grondbezitter en bedraagt voor eene
 plaats (bezitting) van 3750 morgen (hectaren), die echter
 soms wel 7000 à 8000 morgen groot is £1 10s (f 18—).
 (Algemeen gelach).

Voorts wordt aan spoorwegbelasting (voor den spoorweg

die nooit is gekomen) betaald £14,400, aan heerenrechten £30,000, aan licentiën £12,000 en aan Kafferhutbelasting £75,000.

Er zijn nl. 800,000 naturellen, die deels in stammen leven, en daar 12 acres land per gezin hebben, of bij boeren land hebben. Voor elke hut wordt 10 shillings (f 6.—) betaald.

De inning geschiedt door den landdrost in de districten en den veldkornet. Voor de invoerrechten zijn speciale belastinggaarders, maar vergelijkt men de £40,000 rechten bij het £1,000,000 producten dan blijkt van hoeveel door de uitgestrektheid der grenzen niet wordt betaald. Ook daarin zal de spoorweg verandering brengen. Men heeft dan maar met een douane-kantoor te maken."

De heer mr. A. Polak meende den jongeren broeder genoeg te doen door hem hier gelegenheid te geven zich te verdedigen tegenover de beschuldiging van slavenhandel. We zijn hier onder vier oogen en 't kan geen kwaad te vragen: wat is daarvan? overtuigd als spr. is hoe 't antwoord zal luiden.

SLAVENHANDEL.

Ook deze vraag verklaarde de heer Du Toit met genoeg te hooren. Een van de beste Engelsche staatslieden wien hij inlichtingen gaf in deze, antwoordde hem: ik verblijd mij over die gegevens, herhaal ze zoo dikwerf als de laster.

De feiten zijn dat toen de Transvalers hun land binnenrokken het Zoeloehoofd Moselikatze, een dwingeland en moordenaar, hen aanviel, hun vee roofde, hunne kinderen vermoordde. De Boeren hebben toen uit zelfverdediging hem en de stammen verdreven. In Transvaal waren toen 15 à 20,000 Kaffers over. Nu zijn er 700- à 800,000. Zou dit het geval zijn als de Kaffers mishandeld werden of in slavernij gehouden? Nadat de dwingeland was verjaagd, zijn de stammen teruggekeerd; ze hebben zich geplaatst onder de bescherming der Boeren. Er is bestendige immigratie van naturellen. Waren ze slaven, ze zouden vluchten.

Toen Engeland subiet en onverwachts annexeerde, kreeg 't alles in handen, maar niet één slaaf had Engeland vrij te maken, niet één onrecht te verhelpen. Hoezeer 't spr. ook smartte, hij moest het zeggen, de zendelingen hadden dezen laster uitgestrooid.

Maar toen na drie jaar de Transvaal vrij was, had de Transvaal 800 Kaffers vrij te maken, die ingeboekt waren, en waarbij de inboeking zoo was geschiedt, dat de familiën waren verdeeld, zoodat de kinderen als verlaten werden ingeschreven. De leuze van Transvaal was en is: geen slavernij, geen verdeeling van familiën.

Livingstone, 't smartte spr. te moeten zeggen, heeft aan den laster veel voedsel gegeven. Hij was in het westen van Transvaal werkzaam, waar de Boeren een stam tuchtigden die zich aan roof en diefstal schuldig had gemaakt. Zij namen de Kafferkraal in en vonden in het Zendinghuis een gewerenwinkel, ja een fabriek van geweren. Welnu, de Boeren hebben eerbied voor God en Gods Woord, maar niet voor een zendinghuis dat een gewerenwinkel is. Vandaar Livingstone's haat. Moge de gansche wereld 't weten. Binnen Transvaal zijn thans meer dan 50 zendelingen. Daarbuiten kunnen zich een dozijn met moeite staande houden.

Reeds toen de Voortrekkers, zonder huis, zonder tafel, met een boom tot dak, naar een woonplaats zochten, hadden ze in hun grondwet van dertig artikelen de woorden: Geen slavernij al in ons land geduld worden. Zij schreven reeds lang: Geen slavernij, toen de Engelschman zei: Ge zult niet.

Wij willen vrij zijn en we willen geen slaven.

Het bestuurlijk Van den Berg meende dat 't vrij wat beter zou zijn als de verhouding tusschen Blanken en Kaffers omgekeerd was en vroeg naar den handel met de Kaffers, naar hunne behoeften, naar ruilhandel, of de handel van den wissel gebruik maakt, enz.

HANDEL.

De heer Du Toit antwoordde alweér. Er is een uitgebreide zoogenaamde Kafferhandel. Van Pretoria tot Kimberley (de diamantvelden, waar nog in 1883 bijna £3,000,000— werd gevonden), zijn een aantal winkels en een zeer druk verkeer van Kaffers langs een gebaad voetpad. Tien- à twintigduizend Kaffers werken op de velden en ze koopen kleederen, potten, pannen, enz. De groote handelaar Dekker te Pretoria, agent van een Engelsch huis, verzekerde spreker dat de Kafferhandel zich voortdurend meer en meer uitbreidt. Het cijfer van ingevoerde producten bewijst trouwens genoeg. De Kaffers toonen vatbaarheid voor beschaving, reeds zijn er die kleederen dragen, en er is sprake van een wet om kleeding verplichtend te stellen, wat de Engelschen wel niet kwalijk zullen nemen. Maar wordt de handel niet bemoeielijkt door het gemis aan een spoorweg en door de hooge invoerrechten? Negen kooplieden te Pretoria betaalden in 1879 voor kosten van vervoer £54,325; een was er onder die £20,500 betaalde.

Er is ruilverkeer: wol, tabak, granen, maar er is Engelsch geld onder de Kaffers, die 't wel weten te verdienen, maar

niet te bewaren. Men vindt te Pretoria de *Standard Bank*, waar wissels te bekomen zijn.

De heer A. G. C. van Duil zou gaarne zien dat de heer Du Toit iets mededeelde omtrent de emigratie van hier, naar aanleiding der geruchten van den eenen kant dat men liefst niemand zag, van den anderen kant dat iedereen die maar wil zal worden gezonden naar Transvaal.

IMMIGRATIE.

Ons land ligt bloot, zeide de heer Du Toit, wacht op bearbeiding, de spoorweg moet handel en industrie gelegenheid geven te ontwikkelen. Voor dat de spoorweg er is zie ik in immigratie geen zegen, na dien tijd wel. Maar daarmee is niet gezegd, dat in dien tusschentijd geen enkel immigrant moet komen. De commissie in Transvaal, waarvan spreker voorzitter is, heeft een commissie benoemd te Amsterdam, en in overeenstemming met elkander kan 't voorkomen, dat als de rechte mannen zich voordoen, ze worden uitgezonden. Maar een geweldige stroom is nu niet wenschelijk. Goede handwerklieden, deugdelijke landbouwers kunnen worden gebruikt, maar langzaam aan. Op vele vragen in den laatsten tijd gedaan zal spoedig in het openbaar worden geantwoord.

Prof. Van Hamel vroeg ten slotte naar de

VERHOUDING TOT PORTUGAL.

Dienaangaande deelde de heer Du Toit mede dat wijlen de President Burgers een zeer voordeelig handelstractaat had gesloten met Portugal in 1876. Kort daarop volgde de annexatie en het verdrag werd zelfs niet geratificeerd. Daarbij was o. a. een invoerrecht van 3 procent in Delagoabaai bedongen, terwijl nu in Natal 7 à 15 procent wordt geëischt. Spr. had de overtuiging dat geen enkel der aannemelijke voorwaarden zou worden teruggenomen bij het nieuwe tractaat, maar dat integendeel enkele nog gunstiger zouden zijn te verkrijgen. De onderhandelingen zijn gaande.

We behoeven wel niet te zeggen dat al deze mededeelingen met de grootste belangstelling door de ongeveer 1200 personen aangehoord, telkens en telkens luide tejuichingen uitlokten.

SLOTWOORD.

De Voorzitter wenschte ten slotte het doel dezer bijeenkomst met een enkel woord te preciseeren. Nu het hoofdbestanddeel dezer bijeenkomst zijn geweest de voortreffelijke toespraken vol *matter of fact*, van den begaafden, geestigen spreker, waarvoor spr. zijnen hartgrondigen dank zegt (*ap-*

plaus), nu zich daaraan gesloten heeft eene gedachtenwisseling over zoo menig punt van sociaal of oeconomisch belang als der Deputatie ter harte gaat, nu is het niet meer een wensch, maar sprekers verwachting, dat deze bijeenkomst niet onvruchtbaar zal wezen.

Behalve de uiterst wetenswaardige bijzonderheden, die wij vernomen hebben, heeft gewichtige beteekenis het feit, dat in ons midden zijn verschenen de bewindslieden van een Staat, die ter ontzenuwing van Engelschen invloed als eerste voorwaarde tot subsidieering der scholen van regeeringswege hebben gesteld, dat men tot medium bij het onderwijs van de Ned. taal zich bediene... ..

Vergund slechts zij het mij den wensch te uiten, dat het ook dezen avond gesproken woord tot prikkel en spoorslag dienen moge, en de ook dezen avond toegereikte hand, met warmen handdruk moge worden ontvangen.

Nog slechts één verzoek voeg ik bij dezen wensch.

Dat verzoek is, dat gij hh. leden der Transvaalsche Deputatie, in uw vaderland teruggekeerd, namens deze volksvergadering haren groot en hare hulde overbrengt aan de stoere mannen daarginder, die met vasten greep den vrijheidsboom hebben geplant, onder wiens schaduw de wordende Staat der Transvaal tot vollen wasdom gedijen moge ;

aan de mannen daarginder, die, in eerlijken kamp voor het Vaderland, aan het overmoedige Albion hebben toegeroepen een duidelijk verstaanbaar : tot hiertoe en niet verder ;

aan de mannen daarginder, die allerwege, aan vriend en vijand, ontzag hebben weten in te boesemen, neen, af te dwingen voor Holland's geëerbiedigde naam.

Met een juichtoon voor 'Transvaal en de Transvalers ging de vergadering uiteen.

Toen de vergadering ten einde liep, stonden de rijtuigen reeds gereed, waarin de Deputatie met haar beide secretarissen werd afgehaald door een commissie uit het studenten-corps der *Vrije Universiteit*, om zich te begeven naar het *Amstel-Hotel*, waar hun een eeremaaltijd werd aangeboden. Tot laat in den avond bleven de gezanten de gasten van het corps, zoodat de heer Du Toit en generaal Smit eerst te twaalf uur vertrokken. Het onopgesmukt verhaal van den slag op den Amajuba door Generaal Smit in een zijner dronken gevegen, maakte diepen indruk. Niet onaardig ook noemde de heer Du Toit de studenten der *Vrije Universiteit* "voortrekkers," even als zij zelve waren, zij het ook op ander gebied.

HET BEZOEK TE GRONINGEN.

Op Vrijdag 21 Maart vertrok de Deputatie des morgens ten 7.30 ure met eenen specialen trein naar Groningen.

Verschillende plaatsen, die men aandeed met den trein, toonden in meerdere of mindere mate hun belangstelling.

In Groningen kwam men onder een storbui aan. De feestelijke stemming echter had niet onder het weder geleden. Eene onafzienbare menigte was bij het stationsgebouw bijeen, en had zich op de straten en pleinen, geschaard, langs welke de stoet zou voorbijgaan. De broeders uit den vreemde werden verwelkomd door de commissie, die zich daar ter stede had gevormd. Voorafggaan door een muziekkorps, begeleid van eene eerewacht van studenten, gevolgd door de afgevaardigden met hunne banieren van een dertiental vereenigingen van allerlei aard, onder welke twee gymnastiekvereenigingen door hun bijzonder kostuum zich onderscheidten, trokken de gasten hierop door de voornaamste straten der stad, en stapten aan het hotel *den Doelen* af.

Na eenige rust genomen te hebben, bezagen zij eenige merkwaardigheden van de stad, o. a. het Akademiegebouw en het Doofstommen-Instituut.

Te 5 uur had een feestelijk diné in de *Harmonie* plaats dat door 42 heeren aan de Deputatie werd gegeven en waarbij aanzaten de vertegenwoordigers van allerlei betrekkingen, politieke en kerkelijke richtingen. Het woord werd aan tafel hoofdzakelijk gevoerd door prof. Van der Wijk. De heer Du Toit beantwoordde den spreker en ook de deputatie van de studenten, die inmiddels was verschenen en hare hulde bracht aan het Driemanschap. Te 9 uur begaf zich het geheele gezelschap naar de groote zaal der *Harmonie*, waar een buitengewoon concert plaats had. Met groote moeite kon een weg worden gebaad door de overgroote menigte, die was opgekomen.

De toespraak van den voorzitter der *Harmonie* werd zeer aardig beantwoordt door den heer Kruger. Na afloop van het concert begaven de heeren zich naar de bijeenkomst van *Patrimonium*, en later naar de sociëteit der studenten. Zaterdag avond vertrok de Deputatie weder terug naar Amsterdam alwaar zij ten 5 ure arriveerden.

HET BEZOEK TEN HUIZE VAN DEN HEER D. H. SCHMULL TE AMSTERDAM.

Zaterdag 22 Maart des avonds ten 7 ure was 't een feest ter eere van de Transvalers ten huize van den heer D. H.

Schmull. De Deputatie was daar bij oude vrienden. Bij mannen, die van den beginne vooraan gestaan hebben in de gelederen der adspirant-vrijwilligers voor Transvaal; wier stem, teen het den helden van Spitskop wat beter ging, ook de aandacht der meest onwilligen wakker riep; die nu, tijdens het verblijf der Deputatie, wederom vooraan stonden in de groote menigte, welke zich gehaast heeft aan hare sympathie voor het dappere jonge volk lucht te geven.

Het was bij de *Permanente Commissie*, die in 1883 de tentoonstellings-agentuur van Transvaal waarnam, dat de heeren Gedeputeerden, met hunne secretarissen, Zaterdagavond te gast gingen. Zij bestaat uit de heeren D. H. Schmull, voorzitter, P. W. T. Bell,—die de goederen uit Transvaal overbracht,—H. E. Timmer en A. Van Rijn, secretaris.

Voorts waren aanwezig de HH. jhr. G. J. T. Beelaerts van Blokland, A. G. C. Van Duyl en, door toevallige omstandigheid, prof. Fruin uit Leiden. Eindelijk ook de heer Joh. Prillewitz, agent alhier van de wijnkoopersfirma J. H. en T. van Rijn, te Kaapstad.

Het *Handelsblad* zegt:—Teen de deputatie kwam, werd zij in de met groen en vlaggedoek getooide vestibule door kinderen begroet, die het Transvaalsche volkslied zongen en de kleuren der Transvaalsche vlag strooiden.

Ook het salon zag er feestelijk uit. Na de gewone plichtplegingen, nam de heer D. H. Schmull het woord en sprak een boeiende rede uit [die wij hier wegens plaatsgebrek achterwege moeten laten].

Hartelijk drukten de Transvalers de hand van den spreker. Men liet het aan verrassingen ook niet ontbreken! De teekeningen waarvan de heer Schmull gesproken had, zijn waterverf-teekeningen, vervaardigd door den heer J. H. Schmull, van het front, het achtervlak en de zijwanden der afdeeling. Daarnaar zijn photographieën gemaakt.

De medailles met diploma's van de tentoonstelling werden, zooals gebleken is, eveneens aangeboden. De medailles zijn van verguld brons en een geschenk van het uitvoerend Comité, dat zich tegenover de permanente Commissie steeds zeer behulpzaam heeft getoond.

Het wapen van Transvaal, dat ook op de tentoonstelling gehangen heeft, zal komen te prijken in de zaal van den Volksraad. De president betuigde er zijne bijzondere ingenomenheid over. Het is naar eene vrij onduidelijke teekening door den heer Plaat geschilderd.

Nu 't een officieel wapen geworden is, nemen we de gelegenheid te baat om het te beschrijven. Een ovaalvormig medaljon is door eene horizontale lijn in tweeën verdeeld; de

bovenste helft weder in tweeën. Men heeft dus één groot boven- en twee benedenvlakken. Bovendien is in 't midden, dus op de drie vlakken tegelijk, een wapenschild in den traditionee[el]en] vorm aangebracht. Dit laatste is wit en draagt een anker. Het rechter bovenvlak is een rood veld met een leeuw er op. Het linker bovenvlak heeft een blauw veld met een scherpschutter op heidegrond.

Het benedenvlak is een groen veld, waarop een heidegrond is geteekend, op welke de aartsvaderlijke ossenwagen staat. Onder het wapen leest men de oud-Hollandsche spreuk : *Bendracht maakt macht.*

Reeds bij hun binnentreden was het wapen den gasten in het oog gevallen, daar het boven de sofa, waarop zij hadden plaats te nemen, in het midden van een tropée van vlaggen hing.

Ook deze vlaggen waren een geschenk. Mej. Schnull hooft ze in gepaste en vriendelijke bewoordingen aan.

De heer Du Toit antwoordde het eerst op de beide toespraken en de vele verrassingen.

Dank te zeggen voor de vlaggen, bleef natuurlijk den Vechtgeneraal voorbehouden. In zeer vleijende bewoordingen betuigde hij zijne erkentelijkheid aan de vriendelijke geefster, gastvrouw van dezen avond. Hij noemde haar geschenk inderdaad een gift van hooge beteekenis, want wie weet wat er in de Transvaal om de vlag is gedaan, begrijpt hoeveel de Transvalers aan de vlag hecht.

Vlekkeloos—dit beloofde de heer Smit—zouden de vlaggen altoos blijven, even vlekkeloos als zij de Republiek ter Tentoonstelling hadden vertegenwoordigd. En wat de schending van de Conventie door de commissie betrof, spr. had er niets op te zeggen, dan dat die daad als 't ware eene profetie was geweest van de vrije Republiek, welke thans is gevestigd.

Dit laatste werd daarop ook nog door den heer Du Toit bevestigd, die niet twijfelde of de regeering zou der Perm. Comm. wel vergiffenis schenken.

Den heer Beelaerts van Blockland werd door de deputatie een tafeltje van Transvaalsch marmer aangeboden, dat op de tentoonstelling gestaan heeft. Eene inscriptie zal er op vermelden, dat het een getuigenis is van de erkentelijkheid der deputatie, voor al hetgeen de heer Beelaerts in 't belang van de Republiek heeft verricht.

HET BEZOEK BIJ DE JONGELINGS-VEREENIGING " DANIEL."

Op eene aangename en gezellige wijze waren Zaterdag-avond, 29 Maart, de heeren Du Toit en Smit de gasten der Christelijke Jongelingsvereeniging *Daniel* te Amsterdam.

Door twee leden van het bestuur der vereeniging afgehaald, kwamen de heeren Du Toit en Smit, de vereeniging op eene der bovenzalen van het gebouw der Vereeniging ter verbreiding der Waarheid, bezoeken. Dat de leden met ongeduld het oogenblik hadden verbeid, waarop de gezanten in hun midden kwamen, en dat de harten met vreugde en geestdrift werden vervuld, toen met het spelen van het Transvaalsch volkslied en met het zingen van een "welkom" de gasten werden begroet, was geen wonder.

Nadat de vergadering geopend was door den voorzitter met gebed en het lezen van een gedeelte van Gods woord, heette hij de gezanten hartelijk welkom binnen den bescheiden kring van belangstellenden, die niet met feestgedruisch en champagne, maar met soberen eenvoud de gezanten ontving.

Omtrent de werkzaamheden der vereeniging werden door den secretaris eenige mededeelingen gedaan, en door een der andere leden in flinke taal een warm woord over de jongelingsvereenigingen in Amsterdam en daarbuiten gesproken.

Spreeker wees er op, dat niet *Daniel* de eenige, niet de grootste vereeniging was, misschien wel een dergenen, die de meest bescheiden plaats in Amsterdam innemen.

In de pause, die na deze toespraken werd gehouden, bood men den heeren echt vaderlandsche pijpen en een kop koffie aan, waarover de heeren opgetogen waren. Zeer minzaam en gezellig onderhielden zij zich met de leden die, in wijde kringen om hen heen geschaard, met groote belangstelling luisterden naar wat de heer Du Toit en de "Vechtgeneraal" alzoo mededeelden.

Uit volle borst klonk nog eens 't "Wien Neerlandsch bloed," de hamer viel, de vergadering werd heropend, en de heer Du Toit kreeg het woord.

Het is ons niet mogelijk, [zegt de *Standard*], het schoone woord van den heer Du Toit zóó weer te geven, dat iets van den indruk, die het op de hoorders maakte, op den lezer overgaat. Slechts enkele aanstippen veroorloven we ons.

Spreeker noemde de voor hem verzamelde jongelingen geëerd en bemind, geëerd om hun beginsel, bemind om hun naam. Hij had verschillende namen van vereenigingen gehoord en knoopte aan dien van *Excelsior*'schoone opmerkingen vast naar aanleiding van Longfellow's gedicht van dien naam.

De naam *Daniel* doed bij spreker vele gedachten opkomen. *Daniel* was de belichaming van een beginsel, en waar in dezen tijd van beginselloosheid van beginselen sprake is, daar juicht sprekers hart, vooral wanneer de belijders van *zulke* beginselen jongelingen zijn.

Voorts zeide spreker, dat elk beginsel "behoorlijk werd geoefend," "heftig beproefd," "volständig werd bewaard" maar ook "goddelijk beloond"

Dank bracht hij den leden voor den eenvoud, waarmede men hem en den vechtgeneraal had ontvangen, eenvoud is het kenmerk van het ware. Dank ook voor de echt Nederlandsche pijp, ware het maar mogelijk die mede te nemen naar Transvaal, met den datum van 29 Maart er op, dan zou spreker die als een blijvende herinnering aan dit schoone bezoek bewaren en er de jongelingen van Transvaal op wijzen als op den eenvoud der zeden bij het jongo Nederland nog bewaard.

Transvaal had zijn tijd van beproeving gekend, en het Nieuw-Testamentische profetische tijdperk, "tijd, tijden en een halve tijd, en half jaar, twee en veertig maanden, twaalf honderd en zestig dagen" was ook voor Transvaal een tijdperk geweest, waarin zijn beginsel heftig was beproefd, maar ook goddelijk beloond. Geen enkele invloedrijke leider van ons volk, zeide de heer Du Toit, die niet in die dagen te waken had, want de Engelschen stonden schier overal met hunne omkoopings gereed, maar het antwoord onzer mannen was "wij blijven getrouw aan onzen God en aan ons volk."

Maar aan die beproeving was de oefening voorafgegaan; niet op één dag waren de Transvalers onder de aanroeping van 's Heeren Naam, zoo maar naar Spitskop getogen om daar te overwinnen neen eerst had men schieten en paardrijden geleerd, en als behoorlijk geoefend, ook in het vertrouwen op God, was de heerlijke belooning verkregen.

"Hij zal genade en eere geven" zegt het psalmvers, en ziet ook aan Transvaal is dat woord vervuld: de eere is geschonken in ruime mate.

En nu ten slotte van alles blijft een indruk achter, zeide de heer Du Toit, die voor de gezanten zal niet verloren gaan van dezen avond. En voor de hoorders? Moge, zei spreker, uw naam u immer de heerlijkheid van het bezitten van een beginsel doen aanschouwen, en worde elk uwer leden door Gods genade een "Daniel."

Dit schoone woord werd door alle aanwezigen met hartelijke belanstelling aangehoord en was nu en dan door luide bewijzen van instemming afgebroken.

Bij het woord van dank, dat de voorzitter sprak, voegde hij de verzekering dat er maatregelen zouden worden genomen, om de goudsche pijpen, van den datum voorzien, naar Transvaal over te zenden. De grijze vriend van al wat jeugd heet, de heer T. M. Looman, beval aan een doos te maken om de pijpen in te doen, en er werd onder levendige toejuiching besloten net ingepakt een drie tal pijpen voor de gezanten naar Transvaal te zenden; terwijl generaal Smit nog de opmerking maakte, dat de stukken hem zelfs een aandenking zouden zijn.

Toen de vechtgeneraal het woord verkreeg, was het hem aan te zien, dat hij zich te midden van dien vroolijken kring te huis gevoelde. Het had op hem een levendigen indruk gemaakt, zeide hij, eenige jongelingen, in een zeer eenvoudige kamer, te midden eener groote stad vol verleiding, rondom den Bijbel geschaard te zien. Die Bijbel was ook voor zijn volk een bron van troost en bemoediging geweest in de dagen van verdrukking. Met dien Bijbel waren ze de woestijn ingetrokken, en die Bijbel was hun tot richtsnoer hunner handelingen gebleven. Te midden van de heftigste stormen bréngt de Bijbel de verzekering van eeuwigen vrede. Indien gij met uwe beginselen, jonge vrienden!, dus sprak hij, naar ons ooit wilt overkomen, dan zullen we u bij ons in 't land met open armen ontvangen.

Den generaal werd dank gebracht voor zijn schoon woord door de toejuiching der vergadering.

De heer A. J. Hoogenbirk, erelid der vereeniging, wies de gezanten op het Nederlandsch karakter der vereeniging in welker midden zij zich bevonden, en vroeg den heer Du Toit een gave van zijn hand voor hen, die in Nederland arbeiden op Christelijk gebied, namelijk de uitgave in Nederland van het door hem geschreven boek: "Bijbellanden doorreisd." Vele leden dezer vereeniging waren toch ook werkzaam op het gebied van 's Heren Koninkrijk. Voorts wies hij er op, dat de vereeniging *Daniel* een vereeniging voor alle standen der maatschappij is, en dat zooals hier allen één zijn, ook al wat in Amerika, Afrika enz. van Nederlandschen bloede is, zich één gevoelt.

De heer T. M. Looman zeide dat hij "nit" was dien avond. Zijn haren waren grijs, maar zijn hart was nog jong. Spreker is er dankbaar voor, deze vergadering te hebben bijgewoond. Allen naar Transvaal verhuizen of van Transvaal hierheen komen behoeft niet, blijmoedig voorwaarts, de weg loopt naar boven, naar 't vaderhuis, worde er niet één van deze allen gemist.

Nadat er nog enkele woorden gewisseld waren over de jon-